

Öppen utfrågning om finansiell
stabilitet den 28 januari 2020. Fintech
och cyberhot – Hur påverkas den
finansiella stabiliteten?

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-88607-95-9
Riksdagstryckeriet, Stockholm 2019

Förord

Finansutskottet bjöd den 28 januari 2020 in till en öppen utfrågning om finansiell stabilitet med inriktning på särskilda aspekter som fintech och cyberhot.

I utfrågningen medverkade Per Bolund, finansmarknadsminister, och företrädare för myndigheterna i Finansiella stabilitetsrådet: Stefan Ingves, riksbankschef, Erik Thedéen, generaldirektör för Finansinspektionen, och Hans Lindblad, riksgäldsdirektör.

I det följande redovisas de uppteckningar som gjordes vid utfrågningen och de bilder som visades av föredragshållarna under deras presentationer.

Program

9.00

Finansutskottets ordförande Fredrik Olovsson hälsar välkommen.

9.05–9.50

Inledande presentationer av

- Erik Thedéen, generaldirektör för Finansinspektionen
- Hans Lindblad, riksgäldsdirektör
- Stefan Ingves, riksbankschef.

9.50–10.10

Kommentarer från finansmarknadsminister Per Bolund.

10.10–11.45

Frågor från och diskussion med finansutskottets ledamöter.

Ca 11.45

Finansutskottets vice ordförande Elisabeth Svantesson avslutar utfrågningen.

Uppteckningar från den öppna utfrågningen

Ordföranden Fredrik Olovsson (S): Ni är alla varmt välkomna till finansutskottets öppna utfrågning om den finansiella stabiliteten. Det är ett viktigt politikområde som avhandlas under den här förmiddagen. Sedan en tid tillbaka genomför utskottet årliga utfrågningar med just stabilitetsfrågorna som tema.

Den här gången har vi beslutat om att även inrikta en del av utfrågningen på några särskilda aspekter på finansiell stabilitet, nämligen fintech och cyberhot. Som ett led i utskottets arbete med forsknings- och framtidsfrågor beslutade vi förra året att göra en kartläggning och beskrivning av forskning och andra initiativ som gäller hot och möjligheter för den finansiella stabiliteten. Kartläggningen fokuserar just på hur cyberhot, finansiell teknologi och klimatförändringar kan komma att påverka den finansiella stabiliteten i framtiden.

Arbetet har styrts av en arbetsgrupp i finansutskottet och genomförts av riksdagsförvaltningens utvärderings- och forskningssekreteriat i samarbete med utskottets kansli. Det hela finns i dag tillgängligt här vid seminariet och förstås också för utskottets fortsatta arbete med de här viktiga frågorna. Jag vill tacka både ledamöter och tjänstemän som har arbetat med dessa frågor.

Till dagens utfrågning, där aspekter på fintech och cyberhot också ska beröras något, har vi bjudit in tre för finansiell stabilitet väldigt väsentliga myndigheter, nämligen Riksbanken, Finansinspektionen och Riksgälden. De företräds av riksbankschef Stefan Ingves, generaldirektör Erik Thedéen och riksgäldsdirektör Hans Lindblad, som ska lämna oss vid elvatiden och då bli ersatt av Mattias Persson, som är chefsekonom på Riksgälden. Finansminister Per Bolund har också bjudits in för att ge sina kommentarer på detta viktiga område. Ni är förstås varmt välkomna hit, alla fyra!

Efter föredragningar och kommentarer får utskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor, så att det också blir en utfrågning.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Herr ordförande! Jag är glad att vara här. Jag tänkte inleda med att säga någonting om tillsyn. Det har uppkommit en diskussion om vår tillsyn och om det är bra eller dåligt att ägna sig åt kommunikation. Ibland har det benämnts kommunikativ tillsyn. Jag vill bara beskriva det här från mitt perspektiv.

Kommunikation har alltid varit en central del av Finansinspektionens tillsyn. Långt innan dess att jag började på FI var det så. Det som har skett under de senaste åren är att vi har börjat använda lite fler kanaler och att vi gör det lite mer systematiskt. Om man ska försöka förstå måttet på effektivitet för finansiell tillsyn är det i grund och botten regelefterlevnad; det är det vi håller på med. Om det blir bra regelefterlevnad tror vi att det blir bättre konsumentskydd, och då tror vi också att den finansiella stabiliteten blir bättre.

När man funderar på hur man uppnår regelefterlevnad tror vi att det är helt centralt att kommunicera reglerna och våra förväntningar. Vi har en del bra förebilder. Skatteverket är en sådan. De lanserade för många år sedan devisen Det ska vara lätt att göra rätt. Det tycker jag är en väldigt bra inriktning. Det innebär ju inte att Skatteverket säger att om man upptäcker någon som inte vill göra rätt, det vill säga någon som ägnar sig åt skattebrott, ska man vara försiktig med det. Tvärtom ska man vara tuff mot dem som försöker bryta mot systemen. Vi har samma inställning: Det ska vara lätt att göra rätt, men de som bryter mot reglerna och gör det på ett tydligt sätt ska självklart drabbas av en sanktion, som är en annan del av vår tillsyn.

Vad är då kommunikation? Det är till exempel det här: att tala inför finansutskottet med ett skrivet tal. Det är också att tala på seminarier och att möta instituten bilateralt. Men det är också – låt mig använda det kanske töntiga uttrycket – nördigt. Det är riktigt nördigt. Det är att till exempel beskriva hur det fungerar med undantag från beredskapsmekanismen inom PSD2. Det kan inte jag förklara, och det är väldigt svår materia. Det förklarar vi på webbsända seminarier direkt till de aktörer som är berörda. Det är ett sätt att göra det lätt att göra rätt.

Kommunikativ tillsyn är alltså en bred palett som är ett komplement till en annan del av tillsyn, som förstås innehåller undersökningar, kartläggningar och i vissa fall sanktioner.

Låt mig gå in på stabilitetsläget. I vår stabilitetsrapport hade vi stort fokus på det låga ränteläget. Det präglar allt. Bilden här visar ränteutvecklingen i Sverige, Tyskland och USA. Även om räntorna har gått upp något den senaste tiden är det väldigt låga räntor. I USA är de något högre. Det här leder till stigande skuldsättning, det ökar tillgångspriserna, det skapar en jakt på avkastning – man vill köpa mer aktier och mer riskfyllda obligationer – och det påverkar affärsmodeller både i banksystemet och i försäkringssektorn. Låga räntor är nyckeln till att förstå många av de finansiella stabilitetsrisker som vi pekar på.

Bostadsprisutvecklingen har varit mycket i fokus för den offentliga debatten under senare år. Låt mig bara först säga att stigande bostadspriser i grund och botten är en stark omfördelande kraft som tar från dem som inte har och ger till dem som har. De som efterfrågar mycket starkt stigande priser år efter år ska betänka att detta kanske är den största fördelningsomflyttande effekt som vi har i vårt samhälle. Man ska alltså vara försiktig när man säger att vi äntligen är tillbaka till stigande priser. Det har mycket negativa effekter för fördelningspolitiken och därmed också för möjligheten för till exempel unga att komma in på bostadsmarknaden.

Priserna har gått upp mycket kraftigt de senaste 10–20 åren med några små hack i kurvan 2009 och nu senast hösten 2017. Under den senare tiden har priserna börjat stiga igen. Förra året steg priserna i riket totalt sett med 4,5 procent. Vi kan alltså inte prata om fallande priser, och vi kan inte prata om stabila priser. Vi kan faktiskt återigen prata om stigande huspriser.

Hur är det då med bostadsmarknadens funktionssätt? Det är i allt väsentligt något som vilar på riksdagen och regeringen att se till att vi har en väl fungerande bostadsmarknad. Men ibland diskuteras det att våra åtgärder, såsom amorteringskravet, radikalt skulle ha förändrat förutsättningarna för svensk bostadsmarknad. Så är inte fallet.

Bilden visar omsättningen. Den blå kurvan visar omsättningen under 2019. Sedan är det 2018, 2017 och ett snitt för 2014–2016. Vad bilden visar är att det i allt väsentligt omsätts lika mycket nu som det har gjort de senaste fem åren. Det omsätts faktiskt lite mer nu. Är det då en bra marknad eller en dålig marknad? Det lämnar jag till andra att bedöma. Men i omsättningstermer är den alltså inte sämre än den har varit tidigare. Däremot har det varit svagare försäljning av nyproduktion. Dock har även denna marknad börja komma till liv under de senaste månaderna.

Hur ser det då ut med skuldsättningen? Jag sa att låga räntor leder till ökad skuldsättning. Så är det. Bilden visar årlig procentuell förändring i tillväxttakten på lån. Den röda kurvan visar den samlade utlåningen för företag, alltså från banker till företag, och den blå är mot hushåll. Ni ser att det har dämpats på hushållssidan. Detta är alltså andelen av den totala utlåningen, lite mer än 6 procent. Ni ser att den peakade 2017 och var på drygt 8 procent.

Bilden rymmer en intressant förändring. Vi ser att hushållens skuldsättning har dämpats och nu är nere i stort sett i linje med disponibelinkomstökningen, bara något högre. Där har alltså våra åtgärder lett till den dämpning av skuldsättningen som var ett av syftena. Riskerna har därmed dämpats något, även om de är fortsatt förhöjda.

På företagssidan är skuldsättningen fortsatt hög, inte minst marknadsfinansierat, det vill säga att företagsobligationsutlåningen har ökat kraftigt. Vi har därför tittat lite extra på skuldsättningen gentemot företag, inte minst mot kommersiella fastigheter. Det är en stor del av bankernas utlåning, ungefär 16 procent. Vi har sett förhöjda risker, och vi gick ut med en promemoria om det i höstas. Vi har i dag meddelat att vi går vidare med att besluta om att höja kapitalkraven för utlåningen mot kommersiella fastigheter, både bostadsfastigheter, där det är något lägre krav, och vanliga kommersiella fastigheter, där det är något högre kapitalkrav. Vi höjer riskvikterna, och detta gör vi för att höja bankernas motståndskraft vad gäller utlåningen till kommersiella fastigheter.

Detta innebär att storbankerna måste hålla så där 4,5–5 miljarder mer i kapital när våra regler är införda. Det ska då ställas mot bankernas samlade kapital, som ligger någonstans mellan 120 och 150 miljarder styck. Det är alltså en förändring, men det är ändå en ganska hanterbar förändring för bankerna.

Låt mig också säga någonting om försäkringsbolagen, och låt mig börja med att tala om fakta. Om räntorna ligger kvar på den här nivån, mellan noll och någon procent, kommer det att vara en mycket stor utmaning för svenska försäkringsbolag. Sedan kan man diskutera våra kapitalkrav, trafikljusmodeller och hur vi ska stressa det hela riskbaserat, men naturligen säger att om

räntorna är på den här nivån blir det mycket svårt att upprätthålla pensionssystemets stabilitet på mycket lång sikt.

Så är det, och den här bilden illustrerar detta. Den visar tioårsräntan – det är den röda prickerna – och de garanterade åtagandena. Då säger kanske vän av ordning: Men de har ju aktier också, och de har andra obligationer som kanske avkastar mer. Det är korrekt, men aktier kommer inte heller att stiga mot himlen i all evighet. Den stora exponeringen är i räntor, och dessutom är skulderna diskonterade till räntor. Låga räntor är alltså dåliga nyheter för svenska försäkringsbolag, och det är dåliga nyheter för svenska kommande pensionärer.

Det här är därför någonting som vi har extra fokus på. Vi skrev mycket om det i vår stabilitetsrapport, och även här har vi talat om hur vi för tjänstepensionsdelen ska införa ett riskbaserat kapitalkrav. Det finns all anledning för oss och för andra att fortsätta att bevaka detta. Jag ska säga att detta inte är en svensk fråga; svenska försäkringsbolag står sig relativt väl. Men internationellt är det här en jättefråga. Jag tror att detta kommer att vara den dominerande diskussionen internationellt på den här typen av seminarier under de närmaste fem till tio åren om nu räntan ligger kvar.

Jag ska säga någonting om fintech och cyberhot. Fintech är ett samlingsnamn på det faktum att den finansiella sektorn nu förändras i takt med finansiella innovationer. I grund och botten är det här mycket positivt. Det ökar tillgängligheten inte minst för hushåll att komma åt finansiella tjänster billigt och enkelt. Det ökar konkurrensen, och det sätter press på de dominerande aktörerna i dag. Det är bra. Det finns alltså väldigt mycket som är positivt med detta.

Men det finns förstås, som med allt, också risker. En risk är att fintechbolagen försöker kringgå regelverket. De kommer med en spännande produkt som är gjord på ett annat sätt, och därför ska den inte omfattas av regleringar. Vi har haft anledning att titta på ett antal av de här initiativen för att se hur de passar in. Det är inte alltid helt enkelt, men oftast går de att få in i det existerande regelverket.

Fintechbolagen drivs ofta av icke-traditionella kompetenser, det vill säga inte av banktjänstemän eller ekonomer utan mer av tekniker och unga innovatörer, och de har inte alltid lika lätt att förstå sig på regleringsvärden som vi företrädare. Därför jobbar vi aktivt för att stärka denna dialog och få dem att inse att det ska vara lätt att göra rätt.

Vi ska alltså inte vara naiva när det gäller fintech. Det innebär också risker. Innebär det då också risker även för finansiell stabilitet? Ja, det skulle jag nog kunna säga att det kan göra. Det traditionella bank run är en kö utanför en bank där alla vill ta ut sina sparmedel i kontanter när det börjar skaka. Vi såg detta i Northern Rock 2007 eller 2008. Det är det traditionella tecknet på en finansiell kris. I framtiden kommer detta bank run kanske att vara en knapptryckning, där det kanske till och med är en algoritm som säger: Just nu är sparkontot lite bättre på den och den banken. Algoritmen skjutsar sparmedel med en ögonblinkning från en bank till en annan. Då har vi bank runs som sker i

cybervärlden och den tekniska miljön och inte på gator och torg. Det är klart att det där är någonting som vi har all anledning att vara vaksamma på.

Vad kan man då säga om cyberhotet? Det finns all anledning att vara oroad. När vi pratar med banker, och när jag pratar med min egen it-avdelning och andra, säger de: Det här är i dag vardag. Det är säkert vardag också för riksdagen. Det sker ständigt cyberattacker, försök att komma in i våra system och försök att destabilisera och manipulera. Därför finns det all anledning att vara vaksam.

I grund och botten kan man fundera på varför det är värre nu än det var för ett antal år sedan. Jag tror att det finns tre nyckelfaktorer. Det ena är att hotet har ökat, inte minst från stater. Det där kan andra bättre än jag, men det verkar vara den allmänna bilden.

Det andra är internetuppkopplingen. Det går i grund och botten inte att skydda sig helt och hållet när alla på det ena eller andra sättet är uppkopplade via internet. Det är en helt fundamental förändring jämfört med hur det var för 20 eller 30 år sedan.

Det tredje är att vi alltmer använder oss av tredjepartsleverantörer, molntjänster och stora techföretag. Regleringen är sådan att vi går till det lilla, banken eller kreditmarknadsinstitutet, och säger: Har du koll på dina tredjepartsleverantörer? Då säger de: Min tredjepartsleverantör är ett jättetechföretag i USA. Då säger vi: Gå då och kontrollera att de har koll på sina grejer! Det blir ett omvänt förhållande.

Kanske är det så att finansiell reglering och reglering måste ha ett vidare perspektiv och också titta på detta. Men man kan förstås också tala om sådant som elleveranser i Stockholm. Det blir i grund och botten också en fråga för finansiell stabilitet. Cyber är brett. Därför är vår slutsats att det här kräver ett nationellt och internationellt samarbete. Vi jobbar i dag intensivt i ett antal sådana olika grupper. FSPOS är en samverkan med privata aktörer i Sverige och den offentliga sidan. Det finns inom den finansiella stabilitetssidan på ESRB, EBA och andra ställen.

Men det här måste stärkas. Vi måste bygga upp mer kapacitet. Vi har byggt upp mer kapacitet under de senaste åren, och vi har i dag mycket mer tillsyn gentemot finansiella företag vad gäller cyberhot. Vi bygger kunskap. Men detta måste förstas intensifieras de närmaste åren. Det här är en prioriterad fråga av många andra, och man ska vara ödmjuk när man säger detta. Finansinspektionen har resurser, men det är klart att det huvudsakliga ansvaret ligger på banker och försäkringsbolag. Det är de som ska hantera sitt eget cyberhot. Men vi ska ha tillsyn, och vi ska framför allt fokusera på systemperspektivet på detta.

Låt mig sammanfatta: Kommunikation är ett av flera viktiga verktyg för effektiv tillsyn. Låga räntor är temat. Det påverkar allt. Om man ska fundera på stabilitetsrisker i dag ska man absolut tänka på låga räntor och på vilken effekt det har på utlåningen, på bankernas affärsmodeller, på bankernas lönsamhet och utlåning och på pensionsföretagens solvens. Fintech är mycket

positivt i många avseenden, men det finns också risker. Jag har pekat på några av dem i dag. Cyberhotet ökar och kräver samarbete på ett brett plan.

Jag ska avsluta med en bild. Ibland förs det en diskussion om att vi nog egentligen inte behöver göra så mycket åt det där med utlåning, för räntorna är låga. Dessutom säger alla experter att de kommer att vara låga i all framtid.

Bilden visar KI:s ränteprognoser sedan 2010. De har vid ett antal olika tillfällen gett ut sina rapporter. Ni ser att räntan var på en viss nivå, och deras prognos går alltid uppåt. KI har hela tiden trott att räntan ska gå upp. Det här visar jag inte för att säga att KI gör dåliga prognoser, utan att alla gör dåliga prognoser. Det finns de i dag som säger att de vet att räntorna kommer att vara låga. Visa denna bild för en av dessa personer och säg: Om du var så säker på det, varför sa du inte det för tio eller fem år sedan? Det var väldigt få som sa att vi skulle ha nollräntor för tioårs statsobligationer för tio år sedan. Det finns säkert någon som ni kan hitta, men det är oerhört få. Det perspektivet måste vi ha på finansiell stabilitet. Det oväntade kommer att ske även i framtiden. Därför ska vi bygga motståndskraft.

Hans Lindblad, Riksgälden: Det är väldigt trevligt, och viktigt, att få vara här. Jag vill omedelbart be om ursäkt för att jag måste gå strax före klockan 11. Det är någonting som ligger utanför min kontroll.

Om det bara är två saker som jag skulle vilja att ni minns från mitt föredrag i dag är det följande. Det första är: Värna svenska skyddsvallar, kära lagstiftare! Mesa inte till regelverken! Det andra är: Riksgälden hindrar 30 miljoner intrångsförsök – inte varje år, inte varje kvartal utan varje månad.

Globalt och i Sverige har räntorna varit låga under lång tid. Detta utgör en allt större risk. Erik Thedéen har pratat om detta. Bilden här visar att risktagandet i dag är på samma nivå som före den globala finanskrisen. Samtidigt är räntorna mycket lägre, och tillgångspriserna, här mätta som aktiekurser, har nästan fördubblats. De låga räntorna har medfört att investerare söker sig till alltmer riskfyllda tillgångar.

Grafen här är lite knepig. Man skulle kunna säga att den illustrerar priset på risk. Ju lägre priset är på risk, desto mer risk tar man. Det vi kan konstatera från grafen är att vi inte tycks lära oss – eller så är minnet väldigt kort. Först faller priset på risk, och så tar vi alltmer risk. Sedan råkar vi ut för bakslag, och så säljer vi alla riskfyllda tillgångar. Då skjuter priset på risk i höjden, och priserna på tillgångar faller. Detta är ett cykliskt förlopp som upprepar sig i varje kris.

Penningpolitiken och investerarnas jakt på avkastning har försämrat omställningen och likviditeten på statspappersmarknaden; det är någonting som har diskuterats här förut. Investerare har valt att lämna marknaden. Det här är bekymmersamt, för det kan fördyra upplåningen för staten framöver. Kronan är svag som en konsekvens av penningpolitiken. Vi har hållit uppe aktiviteten tillfälligt, men till priset av att vi har blivit fattigare. Vi har fått en högre

långsiktig jämviktsarbetslöshet, och vi har fått en svagare strukturomvandling med låg produktivitet som följd.

Det låga ränteläget pressar bankernas lönsamhet, och det har medfört att priserna på både privata och kommersiella fastigheter har stigit snabbt, vilket inspektionen har vidtagit åtgärder mot som vi har välkomnat mycket. Jag måste säga att det kring kommersiella fastigheter just nu finns en väldigt välbekant – för oss som är lite äldre – hajp. Jag känner igen det från tidigare tillfällen, och det gör mig orolig. Det här är någonting som är viktigt att följa noggrant.

Hushållens skuldsättning är hög. Det ökar sårbarheterna i det finansiella systemet. Frågan är: Bygger vi nästa kris nu? Kanske, kanske inte. Men det är därför det är så viktigt att värna de medel som ges till Sverige i internationella fördrag och de skyddsvallar som vi har byggt. Jag tänker återkomma till detta.

Riksgäldens uppdrag inom finansiell stabilitet är att planera för och hantera banker i kris. Till vårt förfogande har vi resolution, det regelverk som skriver ned skulder och aktier. Vi har insättningsgarantin, och vi har förebyggande statligt stöd som vi kan ge tillfälligt till livskraftiga banker.

Resolution innebär att aktieägarna förlorar sina värden och tillgångar. De som har investerat, fordringsägarna, får sina innehav nedskrivna eller konverterade till aktiekapital. Men för att det här ska fungera krävs att bankerna anpassar sina balansräkningar. Anpassningen handlar framför allt om att bankerna behöver ersätta befintliga lån och befintlig skuld med en sådan typ av skuld som man rent juridiskt kan skriva ned och konvertera till aktier. Det brukar vi kalla för efterställd skuld.

I höstas publicerade vi för första gången en rapport som visar hur väl bankerna uppfyller de krav som vi har ställt. Riksgälden är den första resolutionsmyndigheten i världen, oss veterligen, som på ett sådant transparent sätt redovisar bankernas uppfyllnad. Vi tror att transparens och öppenhet stärker förtroende och stabilitet, men jag kan lova er att det är en syn som inte delas av alla mina kollegor i Europa. Det finns ett betydande motstånd från vissa länder mot att vara så här transparent.

Slutsatsen är att svenska banker uppfyller kraven. År 2022 ska kraven vara fullt uppfyllda. Till belackarna som hävdade att den här typen av marknad inte skulle fungera och inte finnas kan jag säga: Ni fick fel. Dessutom kan det noteras att investerarbasen i stor utsträckning utgörs av utländska investerare. Det betyder faktiskt att notan för ett svenskt bankfallissemang till stor del kommer att hamna utomlands. Det kan man tycka vad man vill om, men så är det.

Det är viktigt att värna våra skyddsvallar. Våra tuffare krav på exempelvis likviditet, kapital och nedskrivningsbara skulder med mera har gjort att svenska banker är mer säkra och därmed mer lönsamma. Deras finansieringskostnader har sjunkit. Välskapitaliserade banker gynnar samhällsekonomin eftersom stabilitet bidrar till tillväxt och välfärd. Vi har slagits för höga skyddsvallar sedan krisen. Låt oss därför fortsätta att värna de vallar som vi har byggt upp! Nu finns det nämligen strömningar som går i fel riktning.

EU har uppdaterat sitt krishanteringsregelverk, det så kallade bankpaketet. Bankpaketet innehåller flera stycken mycket märkliga förändringar i reglerna och tillämpningen. Vår bedömning är dock att det finns möjligheter för oss att behålla, men bara behålla, de ändamålsenliga krav som vi har ställt. Men, och det är ett stort men som faller på lagstiftaren, det förutsätter att Sverige begagnar sig av den flexibilitet som EU-regelverket medger.

Låt mig ge ett exempel. Det här kan bli lite tekniskt, men det kan Mattias Persson sedan reda ut under frågestunden. Bankpaketet säger när det gäller kravet på efterställda skulder – det som jag just diskuterade – att man bara ska få ställa det på 30 procent av de systemviktiga bankerna. Det är ungefär som att vara på ett fartyg och dela ut flytvästar till bara 30 procent av dem som är ombord, för de andra kan ju simma i alla fall – perhaps. För oss är det avgörande att vi kan ställa ändamålsenliga krav på samtliga systemviktiga banker. Den här möjligheten ges i direktivet genom att utnyttja nationella särdrag som får bejakas när kraven bestäms. Det nationella särdraget skulle alltså vara att vi vill ge flytvästar till alla. Det här kan man skratta åt, men det är alltså på riktigt.

Om vi missar att utnyttja denna flexibilitet vid införandet i svensk rätt minskar våra möjligheter att hantera systemviktiga banker i händelse av kris. Är det här viktigt? Ja, bara detta exempel kan man översätta i att det är en överföring av risk från banksektorn till skattebetalarna motsvarande drygt 200 miljarder kronor. Alltså: Värna de svenska skyddsvallarna!

Dagens nästa ämne är finansiell stabilitet. Bilden jag visar här är väldigt rörig. Internt går den under begreppet spagettikartan. Bilden försöker illustrera hur extremt komplext och oerhört sammanlänkat det finansiella systemet är. Komplexiteten bara ökar över tid. Vi får fler aktörer, vi får fler innovationer och vi får snabba tekniska lösningar. Det är det vi brukar benämna fintech som har kommit in. Vi har fått kluster av sammanlänknings- och digitalisering som gör oss väldigt sårbara.

Helheten och riskerna är svåra att överblicka, men det vi vet från förra krisen är att risker tenderar att spridas extremt snabbt i det finansiella systemet.

Utöver finansiella risker finns risken för cyberangrepp. Ett bankrån eller antagonistiskt angrepp sker inte längre med rånarluva och pistol. Det sker med internet och tangentbord. Aktörerna är terrorister, organiserad brottslighet och stater, och syftet kan vara att sabotera, stjäla eller förvanska information och därmed undergräva och förstöra förtroende.

Ju fler aktörer på marknaden, desto mer sårbara blir vi. Varje länk, varje nod, varje streck på spagettikartan är en potentiell träffyta för ett cyberangrepp.

Jag anser, precis som Erik Thedéen var inne på, att fintech, digitalisering och globalisering är förändringar som i grunden är väldigt positiva för samhällsutvecklingen. Vi får ökad konkurrens, prispress, innovationer, ökad effektivitet, en mer diversifierad marknad med mera. På ett sätt tycker man att då borde riskerna kunna spridas på fler aktörer, och därmed borde

systemriskerna minska. Det kan vara sant ur en aspekt, men sammanlänkningen som jag just pratade om gör att det finns betydande risker.

Precis som Erik var inne på finns det också ett regleringsgap. Det är inte säkert att alla nya företag som etableras hamnar under tillsyn eller omfattas av befintliga regler för finansiell krishantering. På så sätt växer en form av skuggbanksektor fram. I dagsläget är det kanske inte ett superstort problem, för dessa aktörer är fortfarande små, men vi behöver följa och analysera den utvecklingen för att säkra att vi har regler som inte släpar efter. Här har lagstiftaren en central roll. Det är viktigt att alla är alerta, då utvecklingen går fort. Vi måste orka hänga med.

Då är frågan vad gälden gör. Var kommer vi in? Jo, vi är en ganska central aktör på den svenska finansmarknaden genom vårt uppdrag att hantera statskulden och ansvara för statens samlade likviditet. Vi ser bland annat till att myndigheter som CSN och Försäkringskassan kan betala ut lån och bidrag till enskilda. Det är en verksamhet inom den statliga betalningsmodellen, som vi kallar den, som omsätter ungefär 8 000 miljarder kronor per år. Det är alltså väldigt mycket pengar.

Om exempelvis statens likviditetshantering inte fungerar innebär det att staten inte kan fullgöra sina betalningar, och om staten inte kan betala sina räkningar i tid hotas den finansiella stabiliteten. Om betalningar från välfärdssystemen inte fungerar kan det få stora konsekvenser för enskilda, och är det många enskilda kan det hota stabiliteten i samhället.

Att hantera statens samhällsviktiga betalningar är alltså vårt huvuduppdrag. Det är alltid centralt för oss i alla lägen, och det kräver att vad vi kallar den statliga betalningsmodellen är robust.

Vår omvärld har förändrats. Cyberhot har seglat upp som ett av de största hoten. Enbart på Riksgälden avstyrs som sagt 30 miljoner intrångsförsök varje månad. Det är således helt uppenbart för oss att säkerhetsläget har förändrats helt. Ett antagonistiskt angrepp kan mycket väl ske genom ett cyberangrepp direkt mot den finansiella sektorn eller mot de delar som den finansiella sektorn är beroende av. Cyber kan också användas för att skapa oreda genom att sprida desinformation, påverkanskampanjer med mera. Det kan också få allvarliga konsekvenser om man stör förtroendet.

Det här är inget nytt. Vi kan gå tillbaka till Baltikum under finanskrisen. Där spreds ett rykte i medierna att svenska banker skulle lämna regionen. Det var inte sant, men det skapade som konsekvens långa köer utanför bankkontoren med kunder som ville ta ut sina pengar. Man skapade alltså en fysisk bank run. Det är oerhört allvarligt.

Vad gör då gälden? Jo, för att säkerställa kontinuiteten arbetar vi just nu med att stärka dagens betalningsmodell. Vi ser också över hur framtidens betalningsmodell skulle kunna se ut. Kanske kommer dagens betalningsförmedlare att finnas kvar, kanske inte. Kanske gör vi mycket mer internt, både av säkerhetsskäl och på grund av de penningtvättshärvor som varit och som väcker frågor. Fusk och fel kommer att behöva stävjas. Där samarbetar vi med andra, bland annat med Ann-Marie Beglers utredning.

Allt detta gör vi för att kunna upprätthålla statens likviditetshandling och genomföra välfärdsbetalningar även i en förändrad omvärld och även med ökade säkerhetskrav. På det sättet bidrar vi till den finansiella stabiliteten. Men vi behöver hjälp. Vi behöver hjälp att säkra infrastruktur som el, internet, kablar, kommunikation med mera.

Avslutningsvis: Cyber är en stor risk i det finansiella systemet. Vi behöver förstå det bättre. Vi kan inte göra allt själva; vi behöver hjälp nationellt och över olika sektorer. Ett cyberangrepp är ett av de största hoten mot det finansiella systemet, och den finansiella sektorn är enligt Säpo en av de mest utsatta. Konsekvenserna kan bli förödande, och förloppen kan gå väldigt snabbt. Förövarna är nya typer av kriminella som vill skaffa sig pengar eller information. Det kan också vara stater som vill skapa oreda och kaos. Cyberrymden är otroligt komplex. Vi behöver bygga upp mer kunskap på området och bättre förstå hotbilden – hur den ökar och hur den minskar. Vi förstår finansiell kris, men vi behöver förstå hur man hanterar en systemkris som är orsakad av en cyberattack.

Ett problem är att det inte finns någon som har det övergripande ansvaret för cyberhot. Vi behöver ha ett samlat cyberförsvar. Vi välkomnar regeringens initiativ att etablera ett cybercentrum. Det är viktigt att det blir starkt, får en central roll och kommer på plats snabbt. Men vi behöver också ett centraliserat ansvar för infrastrukturen som den finansiella sektorn är så beroende av.

Som sagt, minns att 30 miljoner intrångsförsök per månad är 1 miljon per dag och ungefär 11 000 under den tid som jag har stått här och talat.

Stefan Ingves, Riksbanken: Stort tack för möjligheten att vara här och prata om finansiell stabilitet och då särskilt de mer tekniska frågorna och fintechfrågorna i det ämnet! Jag ska hålla mig till ämnet, och då är kanske mina synpunkter som siste man inte så enormt revolutionerande eller annorlunda eftersom det är samma frågor vi pratar om.

Jag börjar med frågor om finansiell stabilitet. Jag ansluter mig till tidigare talare här och noterar bara att det handlar om låga räntor.

Förväntningarna för tio år sedan var att vi skulle återgå till något mer normalt, det vill säga högre räntor än vi har i dag. Globalt förblir räntorna låga, hur länge är svårt att säga, och vi så att säga importerar de låga räntor som finns på annat håll. Det är bakgrunden, och i dag pratar vi mer om inte bara låga räntor utan låga räntor länge. Det innebär precis som vi hört tidigare att i en sådan värld tvingas man in i andra marknader. Risktagandet kan öka. Det kan leda till att olika typer av tillgångar blir övervärderade, och det som går snabbt upp brukar komma snabbt ned.

Samtidigt finns det ett evigt bekymmer här, och det handlar om skuldernas storlek.

Den stora frågan som vi har i svensk ekonomi även fortsättningsvis är hushållens skuldsättning. Vi har tidigare hört kommentarer om bostadsmarknaden och hur skulderna ser ut där, så jag ska inte upprepa en stor mängd detaljer när

det gäller detta. Det är bara det att om historien ger oss någorlunda vägledning vet vi att finansiella kriser och ett fall i bostadspriserna normalt sett leder till mycket djupare och mycket mer varaktiga konsekvenser i samhällsekonomin om man får en stor kris. Det är något vi har pratat om länge. Många som tittar på detta utomlands ifrån, till exempel Internationella valutafonden, OECD, Europeiska systemrisknämnden och kommissionen, har noterat detta. De återkommer till frågan gång på gång och säger att i detta avseende lever vi farligt.

Detta betyder att problemen på bostadsmarknaden behöver hanteras. Bostadsbristen har stabiliserats något, ser man om man tittar på hur det har sett ut bakåt i tiden, men osäkerhet kvarstår. Bostadsmarknaden fungerar dåligt, och det är riktigt att skatte- och bostadspolitiken i vid mening hanterar dessa åtgärder. Det är lite synd. Professor Assar Lindbeck skrev en artikel i Ekonomisk Debatt för några år sedan och sa som inledning i den artikeln att han beklagar att han skriver samma artikel som han skrev på 60-talet. Det fångar i någon mån de svårigheter vi har när det gäller att hantera bostadsmarknaden och de bekymmer som finns där.

Mot den bakgrunden och eftersom det här går långsamt har det som vi ser det varit oerhört viktigt med de makrotillsynsåtgärder som Finansinspektionen har vidtagit. Dem har vi alltid stött, och högst sannolikt kommer vi att stödja ytterligare åtgärder i fortsättningen om det inte händer något annat på bostadsmarknaden. Men det är ändå bara att sätta ett plåster i ena hörnet.

Ett annat sätt att beskriva detta, som också fångar det vi hört här tidigare i dag, är att vi har ett stort system av banker som är sammanlänkade och beroende av varandra. Svenska banker har mycket stora exponeringar mot bostäder och kommersiella fastigheter, och de är mycket beroende av marknadsfinansiering – 76 procent av bankernas utlåning har fastigheter i en eller annan form som säkerhet. Ett annat sätt att uttrycka detta är att säga att i princip har vi gjort om affärsbankerna i Sverige till bolånebanker. Vi borde fråga oss om det är så vi ska ha det också i framtiden.

Över till ämnet fintech och cyberhot. Hur kan det påverka den finansiella stabiliteten? Det är en fråga som diskuteras mycket i dag, men i ett lite längre tidsperspektiv är inte finansiella tjänster och teknisk utveckling något helt nytt. Teknisk utveckling har funnits länge – telegrafkabeln mellan London och New York kom 1866, och redan då oroade man sig för vad som kunde hända. Sedan dess har vi fått både kreditkort och uttagsautomater, mobiltelefoner med mera.

För att ändå ge detta ett tidsperspektiv i Sverige är det så att digitaliseringen av den finansiella sektorn i Sverige började när vi digitaliserade svenska värdepapper, och det skedde 1989. Sedan dess är i stort sett alla värdepapper i Sverige digitala, utom sedlar. Även om man diskuterar sedlar ganska mycket i dagsläget har detta hänt sedan länge. Vi har bara vant oss vid att det är på det sättet utan att fundera vidare på det.

Vad som sker i dag är att vi har en snabb teknisk utveckling. Det leder till att det finns, för att förenkla något, ungefär tre typer av fintechbolag i branschen där man ägnar sig åt utveckling inom detta område.

Vi har en grupp snabbfotade, innovativa, ganska små finansföretag. De har en mängd olika lösningar men kanske inte alltid så många kunder, och de försöker naturligtvis på sin kant sprida sitt budskap.

Sedan har vi de etablerade finansföretagen, som är väl medvetna om att man måste fortsätta in i den nya världen därför att man annars får problem med konkurrensen.

Slutligen har vi de riktigt stora globala fintechjättarna. De flesta av dem är på ett eller annat sätt verksamma i Sverige. Det är Google, Amazon, Facebook, Apple, asiatiska företag som Alibaba och Tencent, Apple Pay, Google Pay och Alipay, Wechat och så vidare. Alla dessa stora företag är gränsöverskridande, och de är gränsöverskridande i stor skala. Det innebär att det numera är svårt att se något som är unikt så att säga hemmavid när det gäller finansprodukter och teknisk utveckling.

Den finns naturligtvis en hel del risker av olika slag med detta. En sådan risk, som vi alltid har att leva med, är att olika typer av säkerhetsförbättringar inte alltid hänger med i den tekniska utvecklingen. Det gäller att hänga med, för det går snabbt.

En annan utmaning är att ny och gammal teknik inte alltid kan samsas. De som är stora i dag har som regel väldigt gamla system. En långkörare som vi och andra har pratat om är att Euroclear, som kommer från den svenska värdepapperscentralen, i vissa avseenden fortfarande har samma datasystem som jag var med och fattade beslut om i mitten av 80-talet när jag satt i Värdepapperscentralens styrelse. Man har haft väldigt problem med att flytta in i nutiden.

Vi har också de stora bigtechföretagen, som har en enorm räckvidd när det gäller att introducera nya saker.

Vad detta innebär är att vi har att hantera dessa frågor i en digital värld och i en global värld. Den finansiella infrastrukturen går igenom och kommer sannolikt också framöver att gå igenom en lång rad olika teknikskiften. Vi har artificiell intelligens, robotar med mera.

Som vi såg på spagettikartan tidigare är alla dessa system oerhört nära sammanlänkade med varandra, och det leder naturligtvis till ökade operativa risker. Det betyder att i den här världen är det svårt att överblicka alla beroenden som finns. Eftersom det är svårt att överblicka beroendena finns det spridningsrisker, men det finns också koncentrationsrisker om alla tror att de använder olika system men det visar sig att de har nästan samma system eller att alla serverna är på mer eller mindre samma ställe. Sedan finns det cyberrisker som är uppenbara i sammanhanget.

Med denna typ av risker blir det också en ny typ av brottslighet jämfört med tidigare. När jag började i den här branschen var en mycket stor fråga sprängning av bankomater. Men om vi inte använder sedlar i någon större utsträckning längre är det ju ingen större poäng att spränga bankomater, utan då flyttar brottsligheten in i något annat i stället. Vad detta innebär är att olika typer av attacker sannolikt kommer att lyckas och redan har lyckats på olika håll i världen.

I min bransch är det mest kända fallet – åtminstone publika fallet, för det kan ju finnas annat som inte är känt – ett intrångsförsök som lyckades i Bangladeshs centralbank. Angriparna försökte genomföra falska transaktioner till ett värde av 1 miljard dollar. De lyckades överföra ungefär 100 miljoner dollar innan man fick stopp på det hela, och 60 miljoner dollar liksom bara försvann ut i cyberrymden. Dem kan man inte spåra.

Vad detta har att göra med är inte bara det tekniska. Det handlar om människor, om processer och om teknologi, och ofta visar det sig att det är människorna som är den svagaste länken i systemen. Det betyder att de här frågorna i dagsläget inte kan vara halvvilande borta på någon it-avdelning utan måste upp på lednings- och styrelsenivå i många organisationer. Det är också viktigt, eftersom allt hänger ihop, att det finns ett nära samarbete mellan den privata sektorn och den offentliga sektorn.

Ett annat exempel är Bank of Valletta på Malta, som i februari 2019 råkade ut för en attack som ledde till att man i stort sett fick stänga banken. Det tog lång tid att reda ut hur man skulle trassla sig ur detta.

Det finns en alldeles färsk forskningsartikel från Federal Reserve i USA där man noterar att om en av de fem största bankerna som är aktiva på den amerikanska penningmarknaden skulle få problem med sina betalningar, ja, då skulle sannolikt systemet få mycket stora problem väldigt fort. Och vi har ju inte en mindre del av beroende när det gäller den svenska marknaden. Vad det har lett till är att dessa frågor är mycket mer i fokus hos oss i dag än de har varit tidigare.

Det finns två delar i det här – vad vi själva gör och vad man gör i sektorn i vid mening. Att detta är viktigt för oss är kanske inte så konstigt eftersom vi driver det stora centrala betalningssystemet RIX, där omsättningen är någontans kring 600 miljarder om dagen. Det betyder att vi är en väldigt central aktör så länge man pratar om svenska kronor.

Detta är alltså ett prioriterat område, och så som vi just hörde att det är hos Riksgälden kan det mycket väl vara även hos oss – att det sker ungefär 1 miljon attacker om dagen. I det avseendet är detta något som vi lever med i realtid.

Vi har inrättat en tjänst, informationssäkerhetschef. Vi bygger på ett ledningssystem för informationssäkerhetsfrågor. Vi är i färd med att byta it-leverantör, och i det sammanhanget har vi höjt säkerhetskraven väsentligt. Vi arbetar mycket med dessa frågor på både nationell och internationell nivå. Vi samarbetar med en lång rad andra aktörer i FSPOS och med både offentlig och privat sektor. Vi deltar i MSB:s arbete, och vi deltar i alla möjliga olika internationella arbetsgrupper när det gäller att hantera dessa frågor.

Den här bilden visar det diagram som vi har gjort för att fänga interdependensen, alltså det ömsesidiga beroendet, i dessa system. Detta är allt viktigare för stabilitetsanalysen, en helt annan typ av analys än i övrigt jämfört med om man tittar på hur bostadspriserna går upp eller ned.

En viktig sektor att hålla ögonen på här är de stora finansiella infrastrukturerna, clearinghus och liknande, för om de får problem får i stort sett alla problem väldigt fort. Det som är viktigt är att vi är överens om någon form av

minimistandard i det svenska systemet när det gäller att hantera dessa frågor. Det är ju ofta den svagaste länken; det är där man söker sig in i systemet, och sedan fortplantar sig bekymren.

Ett sätt att göra detta är att testa hela systemet. Där har vi på Riksbanken valt att koordinera ett system som heter TIBER-SE. Det är ett sätt att testa motståndskraften i det svenska systemet på ett standardiserat sätt. Vad man gör är att man simulerar attacker och ser hur en organisations anställda, processer och it-system fungerar eller inte fungerar i de sammanhangen.

Detta är ett europeiskt ramverk som vi anpassar till svenska förhållanden. Vi fattade beslut om det i december och är nu i färd med att organisera det i Sverige på ett sådant sätt att man kan genomföra dessa test. Man sätter helt enkelt ihop ett team som försöker ta sig in i systemen. Ett stort antal aktörer i den svenska finansiella sektorn är med i systemet. Vi kommer att koordinera arbetet, men varje aktör hyr på ett standardiserat sätt in en firma som sedan gör testerna. Det handlar inte om att gradera detta, utan det handlar framför allt om att lära sig hur systemet fungerar eller inte fungerar och hur man försvårar att ta sig in i systemet.

Det är en ny värld, en annan värld, när det gäller administrativt arbete kring detta. Men det kommer att vara en viktig värld att hantera framöver. Givet att systemen är så beroende av varandra kommer det att kräva en mycket hög grad av samordning, också samordning med andra utanför den finansiella sektorn. Det är alldeles uppenbart att om strömmen går, ja, då fungerar ingenting av detta.

Ordföranden: Då har vi fått tre föredragningar av de tre myndigheterna. Nu ger vi ordet till finansmarknadsministern för kommentarer.

Statsrådet Per Bolund: Herr ordförande! Jag vill tacka de tre föregående talarna för givande och intressanta anföranden.

Jag vill också tacka utskottet för möjligheten att komma hit och tillsammans med myndigheterna ge en bild av den finansiella stabiliteten och även diskutera de risker som finns framöver. Det är en fråga som är ständigt aktuell och även, som vi har hört, föränderlig.

Stabilitet är ju inget vi kan ta för givet i det finansiella systemet. Vi har bittra erfarenheter av de tider när vi inte har klarat av att upprätthålla den finansiella stabiliteten. Där visar erfarenheterna att det är viktigt att vi agerar tidigt och så långt som möjligt försöker agera förebyggande.

Tidiga åtgärder för att hantera risker som håller på att byggas upp är sällan populära. Ofta ifrågasätts de: Är de verkligen nödvändiga? Vi har ju ingen kris just nu. Jag vill säga att det är just i tider när vi inte har en akut kris som risker byggs upp, och vi har ett stort ansvar att agera för att i möjligaste mån undvika framtida kriser.

Som vi hört från de tidigare talarna är finansiell stabilitet ett brett ämne. Det finns många olika aspekter att diskutera, inte minst i en tid när finansmark-

naden är under snabb utveckling genom till exempel digital finansiell innovation eller det vi kallar fintech. Tillsammans med cyberhot är det också fokus för dagens utfrågning, vilket jag tycker är väldigt bra.

Utöver fintech och cyberhot kommer jag att fokusera på tre ytterligare områden som vi i regeringen anser är av särskild vikt när det gäller just finansiell stabilitet. Det är hushållens skuldsättning, som har varit uppe tidigare. Det är lågräntemiljön, som medför nya risker. Det är också klimatförändringarnas påverkan på de finansiella marknaderna.

Sverige är, som vi väl känner till, en liten och öppen ekonomi. Vi påverkas i allra högsta grad av vad som händer i vår omvärld. De osäkerheter som råder, till exempel pågående handelskonflikter och geopolitiska spänningar, är därför högst relevanta för svensk ekonomi att följa. Det är viktigt att vi står beredda inför kommande kriser och bereder oss på sämre tider. Det gör vi genom att se till att även i fortsättningen ha starka offentliga finanser. Sverige hade också förra året både ett överskott i de offentliga finanserna och en sjunkande stats-skuld, vilket gör att vi står väl rustade för sämre tider.

Med det sagt finns det självklart också utmaningar för den finansiella stabiliteten. Jag tänkte kommentera några av dem.

Det första området är hushållens skuldsättning. Som vi har sett tidigare är hushållens skulder fortfarande på en hög nivå. Men vi kan också se att de åtgärder som vidtagits har haft effekt och att skulderna nu växer i betydligt långsammare takt än tidigare. Det är positivt att hushållens skulder nu växer mer i linje med hushållens inkomster än vad vi sett under ganska lång tid tidigare.

Under det senaste året har vi också sett en stabilisering av bostadspriserna, även om de har ökat något sista tiden. Vi ser också att tiden för att få en bostad såld på marknaden har kortats betydligt. Det här är bra för den makroekonomiska och finansiella stabiliteten i Sverige.

Det finns i dag en betydligt mycket sundare amorteringskultur än vi haft tidigare. I dag är det normalt – ja, självklart – att amortera på sin skuld. Så har det inte alltid varit, och det är viktigt att komma ihåg. Amorteringskulturen har satt sig, framför allt när man är mycket högt belånad. Ett normalläge där det amorteras på skuld skapar över tid trygghet för det enskilda hushållet men också för samhället i stort.

De svårigheter som unga har att komma in på marknaden för ägda bostäder beror framför allt på de höga bostadspriserna och inte på de genomförda åtgärderna, till exempel amorteringskraven. Finansinspektionens bolåneundersökningar har också visat att andelen av nya bolån som går till unga, här definierat som åldersgruppen 18–30 år, har legat på omkring 20 procent ända sedan 2016. År 2012 låg andelen på enbart 10 procent.

Regeringen arbetar också aktivt med att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt. Ett exempel är det investeringsstöd för hyresbostäder och studentbostäder som infördes 2016. Sedan stödet infördes har över 29 000 nya bostäder byggts med hyror som relativt sett är lägre än för andra bostäder. Det har också bidragit till att fler har kunnat ta steget in på bostadsmarknaden.

Men utmaningarna på bostadsmarknaden är komplexa. För att lösa utmaningarna behöver vi ta ett samlat grepp och titta på flera olika åtgärder. I januariavtalet finns också ett brett program med flera olika förslag, allt från förenklingar av bygg- och planprocesser och reformering av hyresmodellen med fri hyressättning vid nybyggnation till en bredare översyn av skatter, där bostadsmarknadens funktionssätt ska vara i fokus.

Det andra området som jag tänkte uppehålla mig vid är den långa perioden av låga räntor som vi nu är inne i. Lågräntemiljön påverkar hela det finansiella systemet. Bland annat handlar det om ett ökat risktagande för investerare i jakten på avkastning och också risker för uppblåsta tillgångspriser. Ett bestående lågt ränteläge är utmanande för bank-, försäkrings- och pensionssektorn.

För bankerna innebär en låg räntenivå att deras primära intjäningskanal, räntenettot, minskar när inlåningsräntorna inte kan följa med i den sjunkande utlåningsräntan. I Sverige är problemet något mindre än på kontinenten eftersom våra banker har en större andel av marknadsfinansiering och därmed också är mindre beroende av inlåning än vad stora delar av det europeiska banksystemet är. Men en fortsatt låg lönsamhet i den europeiska banksektorn är en utmaning.

För att kompensera det pressade räntenettot uppstår också risken att bankerna ökar utlåningen mot områden som har lägre kreditkvalitet och högre risk. Men de svenska bankerna rapporterar en stark intjäning trots det låga ränteläget.

Försäkrings- och pensionsbolag har långa åtaganden över tid. Där är de låga räntorna särskilt problematiska. Här finns en stor risk att de framtida pensionerna inte blir tillräckliga om avkastningen är svag. Det riskerar också att driva bolagen till att söka avkastning i alltmer riskfyllda tillgångsslag. Samtidigt växer också värdet på pensionsåtagandena när diskonteringsräntan sjunker. Det i sig försämrar också bolagens solvensgrad.

Regeringen följer utvecklingen mycket noga. Vi håller också en nära dialog med myndigheterna och hör deras bedömningar av läget. Att arbeta med att analysera lågränteläget och dess effekter på marknaden förs framåt även på global nivå, bland annat av Financial Stability Board och Internationella valutafonden. Även på EU-nivå följer vi området noga, och det är en del av kommissionens arbetsprogram för i år.

Det tredje området jag tänkte uppehålla mig vid i dag är hur klimatförändringarna kan påverka den finansiella stabiliteten. Här handlar det bland annat om rent fysiska risker. Hur kommer till exempel bränderna i Australien att påverka försäkringsbolagen som försäkrar fastigheter? Hur kommer de att påverka bankernas säkerheter? Hur påverkas framtiden och försäkringsbolagens vilja att ens försäkra utsatta tillgångar? Hur påverkar det i sin tur bankernas vilja att ge krediter?

Det här är ett område som också finansutskottet i sin litteraturgenomgång har fokuserat på, vilket jag välkomnar. Här är ett område där vi behöver mer kunskap inför framtiden.

Förutom de direkta fysiska riskerna finns också omställningsrisker, det vill säga att finansiella aktörer historiskt har investerat i företag som har visat sig inte ha en långsiktigt hållbar affärsmodell. De finansiella effekterna av klimatförändringarna kan vi se redan i dag. Enligt en artikel av den brittiska centralbankschefen Mark Carney i slutet av förra året uppgick förlusterna på försäkrade tillgångar som har orsakats av klimatrelaterade händelser till 80 miljarder dollar. Det är dubbelt så mycket som genomsnittet sett under de senaste 30 åren. Det här är en exponentiell utveckling vi ser framför oss. Samtidigt är de allra värst drabbade av klimatförändringarna inte ens försäkrade. I länder som Bangladesh och Indonesien är andelen försäkrade mindre än 1 procent. Så kostnaderna för klimatförändringarna är egentligen ännu större.

Förutom de finansiella effekterna finns också risken för strandade tillgångar, det vill säga att investeringar görs i verksamheter som visar sig inte få plats i en hållbar värld. Nu ser vi också en enormt snabb omställning på energimarknaderna. I Tyskland minskade kolanvändningen med 27 procent på ett år förra året. Självklart påverkar det de investeringar som har gjorts i kolkraftverk under många år tidigare. För aktörer som är för hårt investerade i fossilutrustningsindustri är risken att de helt enkelt inte blir ekonomiskt hållbara.

I Sverige var vi tidigt ute och har redan kommit en bit när det gäller arbetet med att hantera klimatrisker, särskilt på finansmarknaden. Här skulle jag särskilt vilja lyfta fram målet om att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling. Som en följd av att vi har satt det målet ska också Finansinspektionen ta hänsyn till hållbarhetsrisker i den tillsyn som görs varje dag. Där utreder man också möjligheterna att verka för att företag i en ökande utsträckning ska redovisa sitt internpris för koldioxidutsläpp och därmed skapa transparens och en möjlighet att se riskerna.

Vårt tidiga arbete har gjort att Sverige i dag har stor trovärdighet och stort inflytande internationellt, och det ökar våra chanser att vara med och påverka och även få med andra aktörer i det avgörande arbetet.

Jag vill påpeka att även om vi har tagit många viktiga steg återstår fortfarande mycket arbete. Här kan jag inte annat än instämma i den varning som Mark Carney ger; även om företagen har börjat att titta på klimatrisker är det långt ifrån tillräckligt för att skapa den omställning som krävs för att nå 1,5 grader. Vi behöver göra mycket mer. Det gäller nationellt och i det globala samarbetet.

Därför välkomnar jag den nya EU-kommissionens arbete med en tydlig grön inriktning på EU-nivå, inte minst att göra Europa till den första klimatneutrala kontinenten till 2050. Den gröna given, the European Green Deal, som lanserades innan jul, innehåller också viktiga åtgärder som spänner över hela samhällsekonomin. Det här öppnar stora möjligheter för att fördjupa samarbetet inom EU när det gäller att hantera riskerna med klimatförändringarna för det finansiella systemet.

När det gäller finansmarknadsområdet handlar det om en uppdaterad strategi som bygger vidare på den tidigare åtgärdsplanen för hållbara finansmarknader till det tredje kvartalet 2020. För svensk del är flera av de förslag som

diskuteras helt i linje med våra prioriteringar. Bland annat handlar det om att öka transparensen genom att ställa ökade krav på offentliggörande av information och hållbarhetsmärkning för finansiella produkter som hjälper konsumenterna att göra kloka val. Det handlar också om att utveckla en EU-gemensam grön taxonomi för miljömässigt hållbara investeringar. Taxonomin ger oss möjligheter att identifiera och jämföra vilka investeringar som tar oss till en hållbar ekonomi. Det är en hörnsten för det fortsatta arbetet för att främja en hållbar finansmarknad. Ytterligare ett exempel är den EU-standard för gröna obligationer som håller på att arbetas fram, vilket ligger väl i linje med Sveriges ambitioner när vi nu ger ut den statliga gröna obligationen för första gången.

Man vill också undersöka hur hållbarhetsrisker kan integreras bättre i tillsynsarbetet och tillsynsramverket. I det här ingår även att utvärdera möjligheten för gröna riskvikter. Från mitt perspektiv är det mycket positivt att EU fortsätter att arbeta med mer hållbara finansmarknader, men vi kommer såklart också att ta ställning till varje enskilt förslag vartefter som det presenteras och även fortsätta att arbeta nationellt med frågorna.

På dagens utfrågning är temat fintech och cyberhot. Det är det fjärde område som jag tänkte uppehålla mig vid. Som ni har fått höra i de tidigare anförandena sker det nu en kraftfull utveckling av digital finansiell innovation. Den ökade tillgången på data i kombination med alltmer sofistikerade modeller stöper om hela det finansiella landskapet. Mycket av utvecklingen är positiv och kan leda till effektivare, billigare och mer konsumentvänliga produkter och tjänster. Det tror jag att många konsumenter på finansmarknaderna längtar efter. Ett exempel på det är ju våra sätt att betala. I dag är betalningarna inom Sverige enklare, snabbare och billigare än vad de var för bara några få år sedan.

Samtidigt var det just svårigheterna att göra internationella betalningar som var ett av motiven bakom Facebooks initiativ libra. Libra är ett exempel på det som kallas stablecoin, ett digitalt betalningsmedel som är uppbackat av någon form av stabil tillgång. I libras fall är det en korg av olika valutor.

Libra skapade, som ni väl känner till, en stor internationell debatt. Det fanns oro bland annat just för hur riskerna för konsumenterna skulle hanteras och hur riskerna för penningtvätt skulle minskas. Men i debatten fanns också en oro för mer grundläggande frågor, till exempel förändringen runt hur ett nytt privat betalningsmedel skulle kunna konkurrera med de befintliga statsvalutorna. Hur skulle det påverka stabiliteten i det finansiella och monetära systemet i sin helhet? Den här frågan har också varit högt uppe på EU-agendan. I december enades vi på EU-nivå om att slå fast att inga globala stablecoins ska tillåtas inom EU innan det finns en tydlig rättslig grund och ett lämpligt regelverk för övervakning och tillsyn så att vi kan hantera de potentiella riskerna.

Samtidigt var det från svensk sida också viktigt att få med att EU välkomnar att både myndigheter och marknader undersöker hur internationella betalningar kan underlättas. En del i detta är också att analysera både för- och nackdelar med digitala valutor utgivna av centralbanker, till exempel Riksbankens e-kronaprojekt.

EU-kommissionen har också tagit initiativ till en konsultation om kryptotillgången. Det är ett bredare grepp än bara stablecoins där bland annat behovet av bra regelverk ska kartläggas.

Samtidigt kan det nämnas att det nu finns initiativ som undersöker möjligheterna att skapa ett paneuropeiskt betalningsnätverk – ett europeiskt Swish – som ett europeiskt alternativ till de i dag dominerande amerikanska kortföretagen. Det är något som bland annat EU-kommissionen har uttryckt ett starkt stöd för.

Det finns nu också en ökande medvetenhet om säkerhetsfrågor när det kommer till framtidens betalningar. Ett större avbrott eller ett cyberangrepp mot bankernas it-system eller kritisk infrastruktur skulle till exempel kunna få omfattande konsekvenser för både konsumenter och för betalningssystemets funktionssätt. Ett operationellt avbrott kan leda till en förtroendekris för det finansiella systemet som helhet och i förlängningen för hela den finansiella stabiliteten. Det finns ännu inget exempel i Sverige på hur en sådan kris skulle se ut, men man kan konstatera att det skulle vara en helt annorlunda situation att hantera jämfört med exempelvis den senaste finansiella krisen. Förloppet skulle sannolikt vara mycket, mycket snabbt.

Finansiell teknologisk innovation är till sin natur gränsöverskridande. När våra finansmarknader är nära sammankopplade med vår omvärld behöver vi också möta riskerna på global nivå. På EU-nivå har konsultationer nyligen öppnats av kommissionen om cyberhot, där tanken är att bland annat se över och stärka regelverket på finansmarknadsområdet för att öka motståndskraften mot cyberrisker.

Med detta sagt har vi självklart också nationella utmaningar och ett nationellt ansvar. Det är känt, som vi har hört tidigare, att Sverige dagligen utsätts för allvarliga cyberattacker inom flera olika sektorer. Det handlar inte bara om risker för finansiell stabilitet utan också om nationell säkerhet i stort. Det ställer krav på samarbete och på kommunikation mellan flera olika myndigheter. Regeringen tillsammans med våra expertmyndigheter följer noga de potentiella riskerna, och det gör att vi i tid kan identifiera och åtgärda dem bland annat inom ramen för Finansiella stabilitetsrådet där vi fyra som är här i dag möts med jämna mellanrum.

Vi har också slagit fast att ett nationellt cybersäkerhetscentrum ska inrättas under 2020. Centrumet är tänkt att stödja regering, kommuner och landsting samt även myndigheter och näringsliv i arbetet med att skydda sig mot cyberattacker. En central del i deras arbete kommer att vara att ta fram gemensamma analyser och lägesbilder om hot, sårbarheter och de risker som finns. Regeringen kommer att återkomma i frågan under året.

Det finns också förslag i den nyligen framlagda riksbanksutredningen där Riksbanken föreslås få ett förtydligt övervakningsansvar för den finansiella infrastrukturen samt planerings- och kontrollansvar för höjd beredskap och andra fredstida krissituationer. Den utredningen är nu ute på remiss.

Sammanfattningsvis är det mycket viktiga ämnen som är på dagordningen för dagens utfrågning om finansiell stabilitet, men som med så mycket annat

är nyckeln till framgång att vi arbetar med frågorna tillsammans. Det gäller dels för regeringen, dels för de myndigheter som är samlade här, dels i hela det svenska samhället och internationellt. Genom att utbyta erfarenheter, genom att ha en ständigt pågående dialog, och tillsammans bygga de skyddsvalar som behövs för en liten öppen ekonomi som den svenska, så skapar vi de absolut bästa förutsättningarna att stå rustade när oroliga tider inträffar såväl på de svenska som på de internationella marknaderna.

Med detta vill jag återigen tacka de tidigare talarna för deras inlägg och tacka för inbjudan att få tala här. Jag ser fram emot era frågor och en givande diskussion.

Ordföranden: Precis som finansmarknadsministern antydde byter vi nu från matiga föredragningar till kloka frågor och bra svar på dem. Det gör vi genom att ledamöterna får möjlighet att ställa frågor, två åt gången och partierna i storleksordning.

Ingela Nylund Watz (S): Jag tackar för intressanta föredragningar med fokus på temat fintech och cyberhot. Jag är helt övertygad om att finansutskottet kommer att ha flera tillställningar av det här slaget som kommer att belysa just de frågorna. Det är onekligen en hisnande utveckling på området som gör att det finns all anledning att samla krafterna i det svenska samhället mot detta. Det är glädjande att regeringen följer frågan noga och att till exempel en cybersäkerhetsmyndighet är på väg.

Jag har inte tänkt att ställa frågor om detta, men jag får lite ont i magen helt enkelt. Vi har under flera år brottats med det faktum att hushållen i Sverige är så extremt skuldsatta. Vi har som lagstiftare vidtagit åtgärder. Glädjande nog ser vi också effekter av detta. De makrotillsynsåtgärder som vi har lagstiftat om har fått effekt, och det är bra på alla sätt och vis.

Men på senare tid har jag upplevt att ni från samtliga myndigheter och från Stabilitetsrådet har varit mer och mer tydliga med riskerna med de kommersiella fastigheterna och bankernas exponering mot den kommersiella fastighetssektorn. Det känns som att det är något som vi behöver öka fokuset på ytterligare. Nu har jag sett att Finansinspektionen har vidtagit ytterligare en åtgärd. Det ska bli intressant att se hur reaktionerna bli. Vi har sett att Bankföreningen omedelbart har reagerat, och det ska bli intressant att följa.

Finns det fler åtgärder som vi kan eller borde från era utgångspunkter vidta när det handlar om riskerna med bankernas exponering mot den kommersiella fastighetssektorn?

Sedan har jag en mer allmänmedborgerlig fråga, sprungen ur allmänmedborgerlig oro, nämligen hur pressade pensionsföretagen är. Hur oroade ska vi vara på 10–15 års sikt för stabiliteten i det svenska pensionssystemet? Det är en fråga som rimligen bör ventileras i till exempel pensionsarbetsgruppen. Det är otroligt viktiga frågor och har att göra med grundläggande förutsättningar

för det svenska välfärdssamhället, det vill säga att människor kan lita på pensionssystemet. Hur oroliga ska vi vara?

Mattias Karlsson i Luleå (M): Jag vill också tacka alla talare för deras anföranden. De har varit oerhört givande.

Jag har också suttit i finansutskottets arbetsgrupp för forsknings- och framtidsfrågor. Det som har slagit mig kopplat till de risker som klimatförändringarna medför är att det finns så lite forskning på området. Längst har man kommit i frågor om fysiska risker och omställningsrisker kopplade till klimatförändringarna, men man kan väl ändå säga att det av både forskning och andra underlag framkommer att det är oerhört svårt att bedöma hur stora de finansiella riskerna är. Det finns otroligt lite forskning när det gäller ansvarsrisker, det vill säga försäkringsbolagens åtaganden som skapar risker i den finansiella stabiliteten i form av ökade skadekostnader.

Min fråga handlar mer om behovet av att ta fram indikatorer som mäter riskerna, om det finns något påbörjat arbete och hur långt det har kommit.

Sedan har jag en fråga kopplad till fintech. Alla talare pratar om hur i grunden positiv hela fintechutvecklingen är. Samtidigt förstår jag att det gäller att bevaka utvecklingen så att den inte leder till alltför stora finansiella risker. Jag tänkte att vi kunde resonera om balansgången mellan hur vi uppmuntrar innovation och behåller en stabil banksektor. Vi ska inte bygga ett regelverk som hindrar konkurrens, utan vi ska stimulera den svenska fintechsektorn utan att göra avkall på den finansiella stabiliteten.

Ordföranden: Vi går över till svar på frågorna. För enkelhetens skull följer vi samma talarordning som tidigare när så är möjligt.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Herr ordförande! Jag tackar för bra frågor.

Först var det frågor om skuldsättningen och kommersiella fastigheter. Vi har i dag gått ut med att vi har fattat beslut i enlighet med det vi har föreslagit tidigare, nämligen att vi ska höja kapitalkraven. Skälet till det är att efter att vi har gjort omfattande analyser har det visat sig att trots att de ser bra ut, nämligen att belåningsgraden i fastighetsföretagen i förhållande till värdet på fastigheterna är relativt låg, även historiskt sett, är de ändå mycket räntekänsliga. De är inte räntekänsliga här och nu eftersom de har lån som är fem sex sju år långa, men om räntorna går upp så lite som 2 procentenheter börjar en hel del av krediterna att bli skakiga. Det är en illustration av att banksystemet börjar diskontera att vi ska ha låga räntor för lång tid, och därför kan man i någon mening låna ut med lite mindre säkerhetsmarginaler. Därför tyckte vi att det var läge att höja säkerhetsmarginalerna. Det får vi fortsätta att bevaka, och vi kan inte utesluta vidare åtgärder. Men nu har vi vidtagit den här åtgärden.

Vad kan vi göra utöver detta? Det är en skillnad i hushållssektorn där vi har gått från låntagarbaserade åtgärder. Vi går på låntagarnas beslut, nämligen att amorteringskravet är det bästa eller bolånetak. Det är bra exempel på detta.

Det är lite svårare att göra detta på bankernas utlåning till fastighetsföretag. Det finns ett stort internationellt läckage, det vill säga om inte vi gör det går de någon annanstans i stället. De har också möjlighet att gå direkt på kapitalmarknaden och låna via obligationer. Möjligheterna är relativt begränsade, men det finns en internationell diskussion om vad man kan göra.

Jag tror att det handlar om opinionsbildning, det vill säga att vi påpekar risken. Förhoppningsvis påverkar det systemet något och att vi fortsätter att bygga motståndskraft i förhållande till kapitalkrav. Jag vill betona att detta är ganska svårt i den meningen att det finns ett läckage på obligationsmarknaden. Tar vi i hårt mot bankerna finns det en risk att de bara går ut mot obligationerna. Om de gör så är inte risken borta. När det börjar att skaka kommer de att knacka på dörren till banken igen och säga att de vill låna hos dem i stället eftersom det går så dåligt på obligationsmarknaden. Då finns det vi kallar återflödesrisk. Det finns all anledning att titta på det.

Allt är inte nattsvart. Till skillnad från krisen på 90-talet och i en del andra länder 2008 har vi inte haft en stor byggnation av kommersiella fastigheter. Det är inte fråga om ett gigantiskt överutbud. Det har kommit igång en del nu, shopping malls och så vidare, men det är inte generellt så att det har varit stor byggnation inom kommersiella fastigheter. I stället har det varit på den privata fastighetssidan.

Sedan var det pensionerna. Man ska inte vara oroad på kort sikt. Dynamiken i pensionsföretag är helt annorlunda än i banker. Det är inte explosivt på samma sätt med köerna av folk som ska ta ut kontanter från banker. Så ser det inte ut i pensionsföretag. Men man ska vara oroad i den meningen att även här märker jag i de diskussioner vi har att det finns något slags känsla av att räntorna i och för sig är låga men att aktierna går bra.

Svenska pensionsföretag utmärks av två saker, nämligen hög solvens i internationell jämförelse – de är starka – och att de har en hög aktieandel, mycket högre än någon annanstans internationellt sett. Det innebär att om det blir ett kraftigt aktieprisfall, 30–40 procent, och fortsatt låga räntor, börjar det se skakigt ut i bolagen. Vad kan de tvingas göra då? Jo, kränga av aktierna snabbt som attan. Då har de bara räntor kvar, och då blir det väldigt låga pensioner. Jag tycker nog att man ska vara oroad och att man ska vara lite försiktig med att lyssna alltför mycket på pensionsföretagen och i stället titta på miljön de verkar i.

Jag går vidare till Mattias Karlssons fråga om skadekostnader. Vi har tittat en del på frågan. Jag kan säga att man inte ska underskatta skadekostnadernas öknings internationellt sett. Ministern här påpekade också att man kan se öknings.

Vi har gjort en del studier här i Sverige, och där är riskerna mer begränsade. Det finns en viss översvämningssrisk, det finns en viss risk vid stigande vattennivåer, men i övrigt kan man säga att vi för det första inte är extremt

exponerade och för det andra att forskningen säger att de stora riskerna för naturkatastrofer inte väntas finnas i Sverige utan mer i andra länder.

Man ska inte vara överdrivet oroad. Jag skulle nog vara mer oroad för transmissionsmekanismen, nämligen att företag ska ställa om. Det pratade Per Bolund också om. Inom gruv- och cementområdena finns stora omställningsrisker. De företagen lånar bankerna ut till. Där sa vi häromveckan att företagen bör redovisa koldioxidprissättning, det vill säga det interna priset för koldioxid som bolaget använder. Om de redovisar ett lågt pris kan man anta att de investerar i sådant som är fossilberoende. Om de redovisar ett högt pris kommer deras interna modell att säga att de inte ska gå på det som är fossilberoende utan i stället på det som inte är fossilberoende. Prissättningen är helt avgörande, och det var också temat i den SNS-rapport som presenterades häromdagen. Då pratade forskarna om en koldioxidskatt. Idén är densamma, nämligen att få in prissättningen för även de externa kostnaderna för fossilberoende, inte bara de interna.

Sedan var det en mycket bra fråga om balansen mellan innovation och stabilitet. Den brottas vi fysiskt med varje dag. I ena luren ringer banken och säger att de absolut inte ska släppa in fintechbolagen eftersom det är farligt på grund av penningtvättsrisker och systemrisker. Där måste de vara försiktiga. I den andra luren ringer fintechbolagen och säger att det är oerhört viktigt att bankerna inte bråkar med dem så att de får tillgång till konton och transaktioner i enlighet med lagstiftningen.

Men det är i grund och botten fråga om en avvägning. Vi får inte öka riskerna för cyberattacker eller penningtvättsrisker genom att vara alltför generösa. Vi försöker göra detta efter bästa förmåga, och lagstiftaren ger oss en god vägledning. Här ska det i någon mening öppnas för att öka konkurrensen.

Hans Lindblad, Riksgäldskontoret: Vad gäller kommersiella fastigheter kan jag bara påminna om vad som utlöste hela 90-talskrisen. Det var en veritabel realräntechock. Då kom den genom att inflationsförväntningarna föll och realräntorna steg. Erik Thedéen har just sagt att om räntorna går upp så lite eller så mycket som de nominella räntorna med 2 procentenheter, eller om inflationen inte ändras, blir det en realräntechock den vägen.

Vad gäller de kommersiella fastigheterna känner jag en oro, och det har kommit till uttryck tidigare.

Sedan var det frågan om klimatet. Behöver vi nya indikatorer? Ja, det tror jag. Det som är spännande är att nu, brutalt sagt, kommer pengarna in i systemet. Det brukar ge effekt. Pengar och investerare ställer en serie olika krav. Per Bolund var inne på detta vad gäller gröna investeringar – gröna obligationer. Vi ska ge ut en grön obligation senare under året. Det finns ett stramt regelverk för detta, men det är bland annat för att kunna mäta olika gröna effekter.

Till detta finns ett nytt ämne som bubblar upp, nämligen sociala investeringar. Det ligger också inom hållbarhetsbegreppet. Det kommer naturligtvis

också att vidgas på en rad olika sätt. Det behövs och kommer att växa fram med god hastighet.

Så kommer vi till innovationer. Jag sa att jag tycker att innovationer är jättebra, men det gäller att bygga motståndskraft. Finansiell stabilitet är ännu bättre. Det är jätteviktigt. Det är alltid så att oreglerade områden säger att om de blir reglerade kommer de att försvinna, upphöra och upplösas, och ingenting kommer att fungera. Vad gäller banksektorn har våra hårdare regler i Sverige lett till att de har blivit mer lönsamma, dubbelt så lönsamma, jämfört med de europeiska motsvarigheterna – vilket min bild visade. Det behöver inte finnas en motsättning, men det finns en motsättning i att inte ha finansiell stabilitet i samhällsekonomin.

Stefan Ingves, Riksbanken: Jag tackar för bra frågor.

I den första frågan om kommersiella fastigheter håller jag med om det som redan har sagts. Vi får hålla ögonen på om det krävs mer åtgärder. Om det fortsätter i en önskad riktning vill det till mer åtgärder från Finansinspektionens sida.

Jag håller också med om att det är viktigt att hålla ögonen på det som man kallar för alternativ finansiering via obligationsmarknaden – eller hur det nu går till. Det är lätt i dessa sammanhang när man föreställer sig att the sky is the limit att anta att allt är jättebra därför att den till synes inte ligger i bankerna för stunden. Men vi vet från 90-talskrisen att då tycktes det också se bra ut därför att det sas att lånen låg hos finansbolagen, men bankerna hade lånat ut alla pengarna till finansbolagen, och sedan backade allt in i bankerna i alla fall i slutändan. Det är en uppbar risk också i dessa sammanhang.

Det bästa man kan göra när det går fort är att se till att det finns mycket eget kapital. Det är riskkapital. Eget kapital är till för att tåla förluster. Men när det går fort vill man helst ha så litet eget kapital som det över huvud taget är möjligt. Det är mycket roligare att använda andras pengar än egna pengar. Det viktigaste är att se till att det finns gott om egna pengar i systemet.

Den andra frågan var om pensionssystemen. Det ligger utanför det vi sysslar med på Riksbanken i det dagliga. Om det är så att realräntorna på global nivå förblir låga under lång tid blir avkastningen låg också när det gäller pensioner. Man kan inte trolla bort det. Det krävs både information och diskussion om det säkert i något decennium så att inte förväntningarna på vad som är görligt blir helt felaktiga. Det är en oerhört viktig och central frågeställning framgent.

Ytterst dock när det gäller pensionssystem krävs det tillväxt om pensionerna ska växa över tiden. För att man ska vidmakthålla tillväxt krävs det strukturomvandling. Det är inte en finansmarknadsfråga i sig. Det gäller att se till att Sverige som nation har en allmänt sett god ekonomisk utveckling. Då får man med stor sannolikhet också en bättre utveckling i pensionssystemen än annars.

Mattias Karlsson ställde en fråga om klimatfrågorna. Den stora frågan är prissättningen. Det är bland det svåraste vi har att hantera. Klimatfrågorna handlar om det vi på ekonomspråk kallar för en mycket stor och svårsmätbar externalitet, det vill säga någonting som påverkar alla. Att prissätta sådant på ett sådant sätt att det fungerar väl är bland det svåraste som finns.

Det är alltid någon som vill komma undan på kort sikt. Det är svårt att hantera. Det betyder att det sannolikt krävs en hel del politisk diskussion om hur prissättningsmetoderna och prissättningsmodellerna, om jag uttrycker mig så, ska konstrueras på ett bra sätt.

När det gäller frågan om fintech, den tekniska utvecklingen, går det inte att stoppa den tekniska utvecklingen. Hade Riksbanken hållit fast vid 20 kilos kopparmynt hade vi förmodligen inte funnits i dag. I det avseendet får man helt enkelt acceptera det som sker.

Jag träffar ganska många kollegor och inte minst politiker från andra länder som säger: Vi har upptäckt att Sverige använder väldigt lite kontakter. Vad konstiga ni är. Vi använder fortfarande väldigt mycket kontanter. Jag tar det som ett exempel. Samtidigt har alla kommit till slutsatsen: Det blir nog som i Sverige hemma hos oss också. Vad gör vi nu? Kärnfrågan är egentligen: Hur hanterar vi det på ett välorganiserat och strukturerat sätt och samtidigt tillåter förändring?

Vi i vår dagliga verksamhet har precis samma spänningar som alla andra. När vi resonerar om e-kronan har vi ett stadigt inflöde av firmor med alla möjliga konstiga namn från olika hörn av världen som säger att just de har kommit på den mest fantastiska e-kronan. I andra änden finns det en och annan större bank som säger: Vad ska det vara bra för? Det skulle vara bättre om ni lade ned det helt och hållet, så att vi får hålla på med det här ensamma. Det fångar precis de spänningar som finns i detta.

När vi sysslar med finanssektorsfrågor och pengar tror jag dock att om historien ger oss någorlunda vägledning tenderar helt privata system att krascha förr eller senare. Det är svårt att föreställa sig monetära system, om jag uttrycker mig på det sättet, där staten inte har någon roll över huvud taget. Det brukar sluta med förskräckelse.

Statsrådet Per Bolund: Tack för viktiga och intressanta frågor. Det är viktigt att ha fokus på den breda riskbilden. Vi har som frågeställaren inledningsvis sa hanterat riskerna med hushållens skuldsättning. Då måste vi också se till att vara medvetna om och kunna hantera även risker som byggs upp inom andra delar av fastighetssektorn och bostadssektorn.

Vår syn från regeringens sida när det gäller kommersiella fastigheter är att det i första hand inte är en lagstiftningsfråga. Vi har lagstiftning på plats för att kunna hantera det. Får vi signaler om att vi behöver i någon mån justera regelverken är vi självklart beredda att göra det. Men det är inte det vi hör just nu.

Däremot är vi beredda att titta på om det finns förutsättningar som i dag driver sektorn mot ökat risktagande och därmed risker för den finansiella stabiliteten. I till exempel den skatteöversyn vi ska göra är det den här typen av frågor som kan komma in.

När det gäller frågan om pensionssystemet är det viktigt att understryka att vi internationellt sett har en unik stabilitet i våra pensionssystem. Genom den väldigt breda pensionsöverenskommelsen som sex partier av åtta i Sveriges riksdag står bakom har vi en bättre situation än många andra länder. Det är många som tittar avundsvärt på Sverige och vårt system. Vi har offentliga resurser och även buffertfonder som klarar av att överbrygga till exempel ekonomiskt svårare tider.

Det är därmed inte anledning att blåsa faran över. Vi vet att tjänstepensioner och privat pensionssparande får en allt större del av de framtida pensionerna. Det gör att vi hela tiden behöver vara medvetna om risker och hantera risker. Det är ett arbete som vi delar tillsammans med de ansvariga myndigheterna. Det behöver vi ha ett fokus på eftersom lågräntemiljön ser ut att bestå under lång tid framöver.

Jag ska säga några ord om klimatrisker och indikatorer. Det finns en del studier som är gjorda som pekar i en oroande riktning. Bank of England har till exempel studerat förvaltningen av vårt kapital på marknaden. Den konstaterar att de bolag som är ansvariga förvaltar kapital som att vi skulle nå en 4 grader varmare värld. Samtidigt har världen skrivit under på att vi högst ska nå en 2 grader varmare värld och helst sikta mot 1,5 grader.

Det är en typisk mismatch mellan värderingen på marknaderna och de politiska beslut som har fattats och som vi nu arbetar på många sätt för att uppnå. Mismatch är alltid en risk på finansmarknaden. Bank of England talar också om att det över tid kommer att ske en total omvärdering av tillgångar på marknaderna just för att man i dag värderar dem på ett sätt som inte stämmer överens med den globala inriktning vi har.

Ett exempel är just de kolinvesteringar som har gjorts. Där har de globala ledarna inom kol både i Europa och i USA gått från lönsamhet till bankrutt på bara månader, vilket såklart är en finansiell stabilitetsrisk.

Det här är ett område som vi behöver vara väldigt noga med att bevaka. Jag tror däremot inte att brist på kunskap ska vara en återhållande faktor. Vi måste vara beredda att kunna gå till handling redan nu med den kunskap vi har. Vi vet tillräckligt för att kunna hantera riskerna och minska dem.

Det är också ett skäl till att vi har en ny lagstiftning för våra AP-fonder som just styr mot att minska riskerna i den förvaltning som de står för. Här finns det skäl för både privata och offentliga aktörer att ta ansvar och agera redan med den kunskap vi har.

Dennis Dioukarev (SD): Tack för era föredragningar. Min fråga går till finansmarknadsministern och gäller ett perspektiv på ekonomisk brottslighet och cyberhot som jag inte tycker har berörts i tillräcklig utsträckning här i dag. Det

gäller den våg av åldringsbrott som sker i landet och som i takt med digitaliseringen gjort äldre mer sårbara genom sofistikerade nätbaserade bedrägerimetoder via exempelvis bank-id, Swish och så vidare.

Jag inser att det är ett område som kräver samarbete med andra departement. Vad är regeringens plan för att stävja denna typ av it-baserad brottslighet som vi kan anta kommer att fortsätta att vara attraktiv för kriminella i den digitala tidsålder vi nu befinner oss i?

Min nästa fråga går till hela presidiet och gäller de makrotillsynsåtgärder som vidtagits och som motiverades med en hög och ökad skuldsättning bland hushållen. Vi vet sedan tidigare erfarenheter från finanskrisen bland annat att det konsumtionsfall som då skedde berodde på en överkonsumtion bland hushållen som hade finansierats via bolån. När bostadspriserna föll återgick konsumtionen till mer normala nivåer. Ser ni några tecken på att kreditgivningen i Sverige är konsumtionsdrivande?

Emil Källström (C): Jag sitter här och funderar på utvecklingen av det civila försvaret just med koppling till cyberhoten mot den finansiella sektorn.

I och med den budget som blev verklighet vid årsskiftet kan vi säga att tillskotten till det militära försvaret ger vid handen att tiden när vi planerade Sverige för evig fred och solsken varje dag är över. Men det kommer att krävas ytterligare beslut i den riktningen.

Den här mandatperioden kommer vi att anta en bred civilförsvarsproposition. Där måste vi lite till mans se till att de här perspektiven kommer med i den processen.

I flertalet av dagens föredragningar har det poängterats vilket internationellt system det är och hur pass sammankopplad till alla andra delar av Europa och världen den svenska finansiella sektorn är.

Jag sitter och funderar kring avvägningar mellan var man sätter in nya åtgärder, nya resurser och nya befogenheter. I vilken mån är det att själv är bästa dräng och att vi ska fokusera på det svenska? I vilken mån bygger vi säkerheten tillsammans med andra? Det kanske är det europeiska eller det internationella perspektivet som är det viktiga.

Jag inser givetvis att svaret är både och. Men det finns ändå en trade off här för var man lägger resurser och engagemang. Det vore intressant att höra reflektioner kring denna trade off.

Statsrådet Per Bolund: Sverige är det land i världen som har gått längst och snabbast när det gäller att använda digitala betalningsmedel. Det medför stora fördelar. Det ger en effektivitet i betalningsväsendet. Många länder tittar nu på Sverige och funderar på hur vi har kunnat komma så långt. Det ger också stora fördelar i en enkelhet och smidighet att hantera våra dagliga ekonomiska affärer.

Samtidigt är det självklart så att det också medför risker. I samma takt som till exempel bankkrån och värdetransportkrån har minskat och gått ned till noll,

i varje fall när det gäller värdetransportrån, har vi sett en utveckling med till exempel ökning av bedrägerier. Det gäller även de vidriga brott som Dennis Dioukarev lyfter fram, brott mot äldre när det gäller att utnyttja deras ekonomi.

För de individer som drabbas är det såklart ett fruktansvärt slag. Det skapar en genuin osäkerhet, en otrygghet och också en motvilja mot att använda de nya digitala lösningarna, en rädsla helt enkelt.

Samtidigt är detta ett område där vi ska agera med kraft med polisiära resurser. Jag blev glad häromdagen när det skedde ett tillslag mot just en liga som hade gått på äldre och utnyttjat deras utsatta situation. Här finns det ett arbete som görs på polisiär nivå. Det är det viktigaste.

Dock ska man inte därmed överföra det till att det är en finansiell risk för ekonomin i sin helhet. Tittar man på den andel av transaktioner som är någon form av bedrägerier eller felaktigheter är det en bråkdel av 1 procent av de totala transaktionerna som omfattas.

Vi ska hantera det med kraft för att det är en individuell risk och en otrolig sårbarhet för dem som drabbas. Men det är inte framför allt en fråga om finansiell stabilitet.

När det gäller det Emil Källström sa håller jag verkligen med om analysen. Civilförsvaret kommer att vara väldigt mycket i fokus. Vi ser en bred hotbild mot Sverige. Det är inte bara eller ens främst ett militärt hot vi ser. Det är olika former av hot. Ibland använder man begreppet kryptokrigföring, gråzonskrig eller liknande.

Det här kommer att ställa krav på en omställning av hela samhället. Det gäller att vi är beredda och förberedda på att kunna hantera de risker och hot som det utgör. Det gäller självklart även det ekonomiska systemet, det finansiella systemet och inte minst betalningsväsendet.

Här har vi på olika sätt försökt att hantera de riskerna. Till exempel har vi i total enighet i Sveriges riksdag beslutat om en lag om att man ska kunna ha tillgång till kontanter, både insättningar och uttag av kontanter, i hela Sverige.

Det är också någonting som har påpekats av ansvariga myndigheter att kontanter kan vara viktiga att ha tillgång till just i en krissituation. Det gäller oavsett om det är i någon form av angrepp eller om det är i form av en civil kris.

Samtidigt behöver vi fortsätta det arbetet. Där pågår nu arbete i Regeringskansliet om det offentliga roll i att upprätthålla ett betalningssystem och de privata aktörernas roll att upprätthålla det. Det är ett arbete som vi kommer att återkomma till.

Avslutningsvis vill jag lyfta fram vikten av det som vi kallar psykologiskt försvar. Vi vet att det görs olika former av insatser från både enskilda och andra främmande makter att försöka att skapa osäkerhet och en psykologisk instabilitet. Den typen av ifrågasättanden och attacker kan mycket väl beröra våra betalningssystem, där det kommer felaktig information och där man ifrågasätter stabiliteten i det svenska ekonomiska systemet och betalningsväsendet.

Även här behöver vi arbeta. Vi arbetar nu med att sätta på plats en myndighet för psykologiskt försvar för att just kunna hantera den typen av risker som jag tror riskerar att växa i framtiden.

Hans Lindblad, Riksgälden: Jag ska fatta mig relativt kort. Jag går till den första frågan som Dennis Dioukarev ställde. Så som vi ser det är sparandet stabilt och fortsatt positivt. Det sker inte någon form av dränering av sparande och konsumtion driven av ökad skuldsättning på det sättet. Hushållens finansiella sparande är positivt och stabilt.

Så till Emil Källström. Vi måste få en ansvarig myndighet här i Sverige vad gäller cyberförsvar. Vi måste ha ett eget cyberförsvar. Vi måste reglera hur banker, andra privata företag med mera ska involveras i det civila försvaret. Allt det har vi tappat. Det finns mycket att göra på de områdena.

Det behövs att infrastrukturansvariga myndigheter steppar upp och ökar tempot betydligt. Vad ska vi göra för att säkra kablar, el och så vidare? Det finns jättemycket att göra här hemma.

Internationellt arbete i all ära, men vi måste också ha våra egna kablar på plats. Jag tror att vi måste göra både och. Men låt oss inte försöka smyga bakom internationella samarbeten. Vi har svinmycket att göra här, och det måste vi ta tag i.

Tack för mig. Nu måste jag gå.

Ordföranden: Tack för din medverkan!

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Tack för bra frågor! Den första frågan gällde makrotillsyn. Jag ska vara på frågan, och jag ska också svara på den fråga som ryms i frågan. Jag tror att det finns en till fråga som du inte ställde.

Ser vi några tecken på överkonsumtion? Det är en debatt som har funnits. Det ärliga svaret är: Nej, det gör vi inte. Det fanns en del sådana tecken i andra länder inför krisen 2008. Det har tagits som intäkt för att de länder som hade den typen av överkonsumtion – lånedriven konsumtion, är väl mer korrekt – fick en värre utveckling vad gäller konsumtionsfall och därmed effekter på BNP, finansiell stabilitet och arbetslöshet. Det har vi inte sett i Sverige.

Är det då samma sak som att det inte finns några risker? Nu kommer jag till frågan som jag tror ligger bakom din fråga, att vi har tagit i för hårt. Utgångspunkten för våra åtgärder har varit att det ska vara försäkringsåtgärder. Vi ska lägga en broms för fortsatt utveckling mot ökad skuldsättning utan att slå undan benen för den ekonomi vi är i nu.

Vi räknade fram att till exempel det skärpta amorteringskravet då bara skulle påverka 14 procent. Det var dessutom riktat mot dem som tog de absolut högsta skulderna. Gjorde man inte det så påverkades man inte.

Min grundinställning till frågan är att det är bra att vi inte har lånefinansierad konsumtion. Det ska tas som en positiv intäkt. Men alla finansiella kriser

och kriser kopplade till ekonomi i finanskriser drivs av ökad skuldsättning, punkt. Det är vad som alltid stökar till det.

Om man ser en nästan explosionsartad utveckling i skuldsättning tycker jag att man bör vidta åtgärder. Det är vad vi försökte göra, helt i linje med vad lagstiftaren har sagt till oss. Det var kanske ett svar på både frågan och den implicita frågan.

Vad gäller internationellt kontra nationellt är det som nu sker både och. Det är som du säger det enkla svaret. Men det är också det rimliga svaret. Här sker en ganska ordentlig koordinering på global nivå. Det gäller FSB, Financial Stability Board, IOSCO och Basel. Det finns ett antal sådana system. Hur ska vi se på systemet utifrån ett globalt perspektiv? Det finns också på europeisk nivå. Europeiska bankmyndigheten och ESRB är två bra exempel.

Man sätter regelverk och gör länderstudier för att se att inte någon inte hänger med i systemet. Det innebär att vi måste leva upp till allt detta för att matcha det systemet. Helst ska vi vara bäst i klassen. Det är sättet vi har jobbat fram, att vara både nationella och internationella.

Att bara bygga upp det här och strunta i vad som händer internationellt hade förstås varit helt fel strategi. Det sker en sådan koordinering. Är den perfekt, eller går den att göra bättre? Den går säkert att göra bättre. Men det är ändå en rimlig ingång i detta. Sedan är jag lite mer osäker på resten. Hur kablarna ser ut i Sverige är jag inte expert på, så jag tänker passa den frågan.

Stefan Ingves, Riksbanken: På den första frågan från Dennis Dioukarev har jag inte så mycket att tillägga. Skulle det ta väldig fart igen på lånesidan får man hålla ett noggrant öga på vad som sker.

Vi vet från andra länder att om det händer stora saker i världsekonomin, eller om man ställer till det på egen hand, och man har stora skulder är det mer bekymmersamt jämfört med om man inte har så stora skulder.

Sedan finns det en mindre specifik fråga i detta. Det är väl värt att hålla ett särskilt öga på så kallade blancolån. Blir det för mycket blancolån vet vi att väldigt många enskilda människor kan fara väldigt illa. Det kräver lite särskild uppmärksamhet.

Emil Källström ställde frågor om vad vi ska göra i de här sammanhangen. Det är naturligtvis som har konstaterats en fråga om att göra lite båda.

När det gäller civilförsvarsfrågorna tror jag att det är väldigt viktigt, utan att ha synpunkter på vem som gör vad i framtiden, att mycket av detta kostar pengar. Då blir det alltid ett kattrakande kring vem som ska göra vad. För att det ska bli någonting gjort måste nog någon i staten ha rätten att peka med hela handen, oberoende av vem det nu är. Annars blir det väldigt mycket prat och inte så särskilt mycket verkstad av de frågorna. De är vittomfattande. Det är värdefullt nog att man reder ut det på den politiska sidan vem som gör vad och vilka rättigheter och skyldigheter man har, oberoende av vem det nu är.

Vad gäller den andra delen, givet de kopplingar som finns sedan länge mellan Sverige och omvärlden, handlar det väldigt mycket om internationellt

standardsättande. Det gäller att åstadkomma minimistandarder på ett sådant sätt att alla som är med i systemen är överens om dem och också tillämpar dessa standarder så att de verkligen genomförs.

Därutöver, och så är det alltid, måste varje land ställa sig frågan vilka kompisar man ska välja att ha i sådana sammanhang. Den frågan lär inte försvinna heller. Det är ytterst ett slags säkerhetsfråga när det gäller att fundera kring det. Sverige är en liten öppen ekonomi. Det innebär att det är svårt för oss att göra de här sakerna helt och hållet på egen hand. Det tror jag inte fungerar.

En viktig fråga som kommer att finnas framgent är frågeställningen om redundans. Hur många parallellsystem ska vi ha? Var ska serverna ligga? Ska de ligga i Sverige, utomlands, i molnet eller var det nu är? Det är helt nya frågeställningar.

Det som är svårt med det är att vi är tränade i att tänka kring de frågorna i fysiska termer. Därför är det lättare att prata om var någonstans i skogen det ska finnas tillräckligt mycket sedlar. Det är mycket svårare att föreställa sig hur de andra systemen ska fungera och hur de samarbetena ser ut när ingenting av detta är gripbart i det dagliga. Det är väldigt viktigt att vi för den diskussionen både i Sverige och internationellt.

Tony Haddou (V): Jag vill först tacka presidiet och panelen för jättebra föredragningar. Mina frågor rör lite det som Finansinspektionen avslutade med om att låga räntor påverkar allt.

Jag kikade lite på Stabilitetsrådets protokoll som tar upp riskerna för den finansiella stabiliteten med varaktigt låga räntor. Det har att göra med ökad skuldsättning hos hushållen som följd och att investerare jagar avkastning.

Redan innan finanskrisen var många oroliga för att riskpremierna var nedpressade, och nu är de ännu mer nedpressade. Bland annat har många länder negativa räntor.

Min första fråga är ganska enkel i den bemärkelsen. Vilka spridningseffekter är myndigheterna mest oroliga för, och finns det beredskap för att möta dessa?

Min andra fråga rör cyberhot och det som har diskuterats här i dag. Det handlade mycket om mer kunskap och förstärkt beredskap. Ni har varit inne på motståndskraft. Jag funderar lite på hur det kan se ut. Där har Thiber tagits upp som ett exempel. Sedan undrar jag lite hur det ser ut när det gäller exempelvis regeländringar och finansiering. Vad är det ni tycker behöver komma till i de frågorna helt enkelt?

Mats Persson (L): De frågor som vi har diskuterat här handlar väldigt mycket om den nya tidens bolag som nu växer fram. Det är kopplat till digitala tjänster. En del av det är kopplat till finansiella digitala tjänster, det vi kallar fintech.

Rätt mycket av diskussionen har handlat om risker. Men det finns också möjligheter i detta. Det initiativ som Riksbanken har tagit med e-krona nämnde Stefan Ingves själv har dragit till sig mycket intresse bland globala

aktörer. Sverige ligger relativt bra till vad gäller framväxten av nya företag, eller åtminstone idéer för nya företag.

En del av detta handlar om internationella regler. Men vi har också nationella regler. Det bolag som kan bli vår tids framtida Ikea ska någon gång börja med att få en licens eller ett tillstånd från den nationella finansinspektionen för att kunna börja sin verksamhet.

I vilken utsträckning tittar ni på internationella erfarenheter från länder som ni bedömer ligger längst fram? Det gäller på myndighetssidan men också att se till att det växer fram fler fintechbolag.

Givet att vi säkerställer finansiell stabilitet, vilka erfarenheter finns från andra länder, så att vi kan se till att det växer till fler nya bolag i Sverige? Vilka länder ligger längst fram? Vad kan vi dra lärdomar av?

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Det ställdes en fråga om låga räntor och spridningseffekter och vad man gör åt det. En del kan man peka på. Höga skulder har vi pekat på här. Det som är svårast är det ökade risktagandet.

Man tänker att det säkert är någon förvaltare som tar för stora risker. Men det kryper in hos oss alla. Vi funderar på vilka fonder vi ska ha. Vi funderar på hur mycket skulder vi tål. I alla de besluten börjar vi ställa om våra förväntningar.

Vi ska nog ta lite mer risker. Vi får ändå ingenting på bankkontot. Har ni hört det någon gång vid en middagsdiskussion? När många tänker så landar så småningom pengarna i fonder som ska ta den risken, som ska köpa den där företagsobligationen, som ska köpa den där aktien. Några säger: Räntorna går nog ändå aldrig upp, så jag tror vi kan låna lite mer. När många säger så stiger bolånen.

Det är i den meningen inte onaturligt, men det är den stora spridningseffekten. Det kommer in i det allmänna medvetandet. Är man så gammal som jag säger man 500 procent. Då säger folk: Du är alldeles för gammal. Det ligger kanske någonting i det. Men saken är den att det inte bara behöver bli 500 procent.

Det räcker med 2, 3 eller 4 procentenheters ökning. Om man i dag har en lånekostnad på 5 000 kronor får man om räntan är ungefär på amerikansk nivå tre gånger så hög lånekostnad, nämligen 15 000 kronor.

Vi talar här om ganska kraftiga spridningseffekter med små förändringar på finansmarknaden. Även unga människor kan kanske till och med tänka sig in i detta.

Man löser detta genom att bygga motståndskraft via kapital och de åtgärder som vi har gjort med amorteringskrav. Det är vad det handlar om. Vi måste fortsätta att bygga motståndskraften. Sedan måste vi förstås tala om de här frågorna om risktagande.

Det är lite grann av en mänsklig sjukdom eller egenskap att vi vill ta risker när det verkar vara väldigt billigt. Då får vi bygga motståndskraft för att kunna hantera det.

Det ställdes en fråga om cyberhot, motståndskraft, hur det ska göras och om det behövs nya regler. Det sker nu ett enormt stort arbete med att ta fram standardsättningen som Stefan Ingves och även jag var inne på senast. Det är i varje fall det första.

Jag ska säga någonting positivt. Jag vill inte låta som att jag tonar ned riskerna. Det är delikat. Men det är lite hoppingivande i och med att det sker miljoner attacker hela tiden. De sker inte bara mot Riksgälden utan förstås mot banksystemet. Bankerna och försäkringsbolagen har väldigt starka egna incitament att skydda sig.

Här skiljer det sig till exempel mot penningtvätt, i varje fall så här långt. Där har man kanske inte alltid sett det behovet av att skydda sig. Intäkterna har kommit, och kostnaderna har inte bedömts vara så stora.

I det här fallet sker attackerna hela tiden, så om man inte sköter sig funkar inte den verksamhet man har, och då kommer man inte att ha några kunder. Det finns i alla fall någon typ av självmekanism, men det finns all anledning att ligga på där.

Mats Perssons fråga om fintech tycker jag är väldigt bra, men man kan vända på hela frågan. Det är alltså hit de kommer, och man undrar varför vi har så mycket fintech. Internationellt är det många som kommer till England och i viss mån till Frankrike och Tyskland, men de flesta kommer till Sverige. Vi har per capita till finanssektorn den största eller möjligtvis näst största fintechindustrin i världen. Jag brukar säga att det egentligen inte beror på Finansinspektionen och att vi försöker göra ett bra jobb, utan att det beror på det kluster som vi har byggt av fintechbolag, internetanvändande och att kontanterna är borta. Allt detta har gjort att den svenska miljön har blivit en mönstermodell för många.

Jag värjer mig mot att FI ska ha ett mål att främja detta. Det finns en del länder som har det. Jag tror att det kan leda fel, för då är risken att vi ska både stimulera och hantera risker. Men vi ska inte försvåra. Vi ska ju förstås göra detta för att det är sunt och bra, men jag tror att ytterst ska våra mål om konsumentskydd och finansiell stabilitet vara det som vägleder oss.

Som svar på frågan ligger England liksom Frankrike och i viss mån Tyskland ganska långt framme vad gäller fintechutveckling, men jag skulle nog sätta Sverige främst.

Mattias Persson, Riksgälden: Jag ska kommentera frågan om vilka spridningskanaler vi är oroliga för mot bakgrund av de låga räntorna och den utveckling som vi har sett under lång tid.

Jag vill återkomma till vad riksgäldsdirektören lyfte fram tidigare men som också har kommit upp i tidigare diskussioner. Samtidigt som vi under lång tid har sett att priset på risk och räntorna har fallit har utvecklingen globalt varit att likviditeten på viktiga marknader har försämrats. Detta är ingenting som har skett över en dag eller natt, utan likviditeten på de här viktiga marknaderna

har under lång tid försämrats kraftigt. Många aktörer – centralbanker, tillsynsmyndigheter och marknadsaktörerna själva – är överens om detta.

Vad som gör mig orolig och som känns dåligt i magen när man pratar om spridningskanaler är att när någonting händer så händer det väldigt fort. Vi får mycket större effekter initialt än vad som kanske egentligen är den korrekta signalen som vi borde få.

Under krisen 2007–2008 såg vi väldigt tydligt effekterna när Lehman Brothers föll den 15 september. Spridningsriskerna var oerhört stora, och det gick väldigt fort ut på många, många marknader.

I dag skulle jag säga att vi nog underskattar effekten och priset på risk när risktagandet ökar, för detta sker samtidigt som likviditeten på alla marknader har försvunnit. Det innebär att när alla springer mot dörren samtidigt kommer marknaderna att stänga mycket fortare, och priserna kommer att röra sig mycket mer än vad vi har sett tidigare. Det talar för att spridningsriskerna kan vara större i dag än tidigare, eftersom likviditeten har försämrats brett globalt på många viktiga marknader.

Sedan är vi naturligtvis oroliga över de kanaler vi har och de effekter som de har på de systemviktiga instituten hos oss, och de är ju flera. Stefan visade ju tidigare en graf över spridningsriskerna i det svenska systemet.

Om prissignalen blir fel och alla springer samtidigt är jag rädd att vi får se större effekter än de vi såg efter Lehman Brothers, och de var stora.

Stefan Ingves, Riksbanken: En generell, urgammal reflektion när det gäller risker är att marknader tenderar att fungera som sämst när vi behöver dem som mest, och det brukar vara tidsberoende och ändras inte. Då har vi alla de risker som tidigare talare har berört när det gäller vad som kan hända i ett dåligt scenario med låga räntor.

De internationella erfarenheterna är att det är väldigt svårt att mäta cyberriskerna. Det pågår en enorm diskussion om detta internationellt i ett stort antal forum. Det är synpunktsrikt. Länder gör lite olika saker på både den offentliga och den privata sidan. Man kan hämta inspiration lite härifrån och därifrån, men det finns ingen tydlig enhetlig bild att någon är bäst på det här och helt och hållet har funderat ut hur det här ska se ut.

Vi i Sverige ligger nog ganska långt framme när det gäller vårt tänkande kring detta. Måhända har det att göra med att vi gillar nya grejer. Jag råkade se ett tv-program för ganska länge sedan som handlade om telefoner. Det påpekades där att Sverige och Finland hade störst antal telefoner per capita 1905. Vi har alltså hållit på med det här i mer än 100 år, och på den vägen är det. Vi är helt enkelt glada i ny teknologi.

En fråga som är viktig och inte så lätt att hantera när det gäller cyberrisker och cyberfrågor – den kräver fokus och mycket internationellt samarbete – är hur man ska hitta system och ordningar där man generöst bjuder på sina egna misstag när andra frågar. Det är mänskligt att lägga locket på om det gått dåligt. Därför behövs internationella överenskommelser, och det behövs

databaser och samarbeten som bygger på ett förtroende som är sådant att ett land är villigt att berätta för ett annat land eller en grupp av länder att så här gjorde vi hos oss, och det blev alldeles hemskt. Det naturliga kan tyvärr vara att man är tyst, och det gäller både på den offentliga och på den privata sidan. Vi behöver söka lösningar som innebär att vi alla är generösa med våra misslyckanden. Det kommer att kräva mycket eftertanke och viktigt internationellt samarbete.

Låt mig bara nämna ett exempel som slår mig när jag funderar på de här frågorna. Jag deltog i ett sammanhang där man berättade om och redogjorde för olika typer av intrång i olika system. Rätt eller fel var påståendet att i många fall där det sker ett intrång tar det i genomsnitt ungefär nio månader innan man verkligen börjar använda de verktyg som man har skaffat sig. Under den niomånadersperioden är det inte någon som har en aning om att ett intrång har skett över huvud taget. Sedan tar det ytterligare ganska lång tid att ställa allting till rätta. Därför är det viktigt att det finns samarbetsformer så att alla lär sig hantera de här frågorna och kan lära av andra. Men det kommer som sagt att kräva en hel del internationellt samarbete och tillit i internationella sammanhang för att åstadkomma detta.

Statsrådet Per Bolund: Frågan om spridningsrisker har fått väldigt bra svar från våra myndigheter, så den kommer jag inte att uppehålla mig vid. Däremot är cyberhot en fråga som berör dels finanssektorn, dels vårt samhälle generellt. Där måste svaren vara riktade mot finanssektorn och även riktade för att hantera de generella riskerna, som ju självklart också kommer att spilla över på den finansiella sektorn.

Det pågår nu ett intensivt arbete med att bygga upp vårt civilförsvar, och det berör även den här typen av risker. Det handlar om att skapa stabilitet och en motståndskraft mot denna typ av cyberattacker, som vi ju i ett alltmer digitaliserat samhälle är väldigt sårbara för.

Vi har från regeringens sida sagt att ett center för cyberförsvar ska etableras redan i år, så det blir ett mycket snabbt arbete. Centret ska samordna våra gemensamma resurser för att bygga upp kompetens och sprida information men också ta in information från berörda och kanalisera den till regering och riksdag, så att vi vet vilka beslut som behöver fattas för att ytterligare kunna skydda oss.

När det gäller de finansiella systemen har vi i det finansiella stabilitetsrådet – regeringen tillsammans med de ansvariga myndigheterna – pekat ut detta som ett område som vi kommer att fortsätta arbeta med och behöver följa, också i dialog med de myndigheter som hanterar de mer generella hoten och lösningarna.

Jag ska säga något kort om Mats Perssons fråga om internationella erfarenheter av fintech och marknadspåverkan. Som tydligt belysts här ligger vi långt framme. Vi kan alltid försöka att lära oss av andra exempel, men jag tror att det finns en risk med att tro att den fintechutveckling som vi hittills har sett

kommer att vara den som gäller även i framtiden. Vi tänker ju gärna på fintech som små startups med briljanta entreprenörer som kommer på nya innovativa idéer. Men ganska mycket pekar på att de stora teknologibolagen sprider sin verksamhet och alltmer kommer in på betal- och finansmarknaderna. Då talar vi om helt andra krafter än de små innovativa företag som har funnits hittills. Där finns enorma resurser, inte minst kapital. Till exempel värderas Microsoft och Amazon på börserna till ungefär 1 000 miljarder US-dollar, medan de största bankkoncernerna, till exempel JP Morgan Chase, ligger på ungefär 400 miljarder US-dollar i värdering. Det är alltså helt andra krafter vi pratar om här, inte minst när det gäller tillgång till data och innovationskraft för att utveckla nya innovativa lösningar.

Financial Stability Board har konstaterat att om den här utvecklingen sker på ett sätt som inte kan kontrolleras och om vi inte har medvetenhet och handlingskraft nationellt och på EU-nivå kan det utgöra ett hot mot den finansiella stabiliteten i framtiden. Vi måste vara medvetna om att fintechutvecklingen kan gå i helt andra riktningar än vad vi har sett tidigare.

Karolina Skog (MP): Jag har en fråga om de kommersiella lånen och kopplingen till fintech. En sak som fintech förändrat för mig som medborgare är att det är lättare att ta lån. I internetmiljön kommer ständigt nya appar och många erbjudanden om lån i traditionell mening men också lån i form av uppskjuten betalning. Det kanske inte upplevs som ett lån, men det är trots allt ett lån.

Jag såg på en av Stefan Ingves bilder att de lån som ökar mest just nu är konsumtionslånen. Är detta en betydande förändring, eller är det mest för att vi har pressat ned bolånen? Ser vi här en beteendeförändring hos medborgarna, och finns det en påverkan på den finansiella stabiliteten? Hur ska vi tänka kring detta?

Vi har talat om de kommersiella fastigheterna. Då vill jag ställa en fråga om en specifik del av de kommersiella fastigheterna, nämligen skogsfastigheterna. Det är en marknad som i alla fall i min del av Sverige är glödhet. Det är stigande priser på skogsfastigheter. Det är väldigt attraktivt att placera sina pengar där. Då finns det en koppling, tänker jag, till det ämne som vi också har pratat om här i dag, nämligen klimatförändringarna. Stefan Ingves sa att det är oerhört svårt att prissätta dem. Finns det någon i Sverige som kan göra en värdering av om skogsfastigheterna i Sverige är ekonomiskt hållbara sett ur ett klimatförändringsperspektiv? Vårt skogsbestånd är väldigt ensidigt, och då blir det ganska känsligt om klimatet förändras och det kommer in nya skadeinsekter, exempelvis. Finns det någon i Sverige i dag som kan värdera detta ur ett fastighetsekonomiskt perspektiv? Vilka steg behöver vi ta gemensamt för att bygga upp den typen av kunskap framöver?

Ingemar Nilsson (S): Herr ordförande! Tack, panelen, för spännande och tankeväckande föredragningar!

Den fråga som jag hade tänkt ställa har delvis besvarats och ska kanske primärt ställas till Erik Thedéen men också till Per Bolund. Den handlar om det avsnitt som i den här rapporten från Finansinspektionen har fått ett något större utrymme än normalt, nämligen försäkringsbranschen och dess problem i den lågräntemiljö som det har talats så mycket om.

Min fråga är: Ser Finansinspektionen framför sig, med en fortsatt lågräntemiljö, ett förändrat beteende hos framför allt livbolagen? Vad kan det i så fall ha för implikationer på den finansiella marknaden och stabiliteten? Det torde väl ändå vara så att de kommer att hitta alternativa placeringar. Vad kan det få för betydelse för den finansiella marknaden men naturligtvis också för det åtagande som man har när det gäller pensioner och trygghet?

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Tack för bra frågor! Först när det gäller Karolinas frågor om blankolån är det mycket riktigt så att de ökar snabbare än bolån. Där har vi inte heller haft den här typen av reglering. Man ska veta att de ökar snabbare men att volymen är mindre. Om jag minns rätt är ungefär 15 procent av den samlade utlåningen konsumtionskrediter och resten bolån, så konsumtionskrediterna växer men från en lägre bas.

Våra analyser visar att det kan finnas ett visst läckage från våra åtgärder in i blankolånesektorn, men det är ganska begränsat. Generellt sett tror jag att man kan säga att vi får stigande krediter till hushåll i form av konsumtionslån i den här typen av miljö med låga räntor, ganska god ekonomisk utveckling sett till sysselsättning och BNP, även om BNP har varit lite svagare den senaste tiden. Det är alltså inte helt unikt, utan det finns en ganska stor cykikalitet.

Sedan ett år tillbaka gör vi så kallade konsumentlåneundersökningar. Vi håller nu på att göra en ny för att förstå detta lite bättre. Det är typiskt sett relativt stora lån som folk tar. Man tänker sig ofta att det är sms-lån som man tar på krogen. Det gör alltså inte jag, men det har berättats för mig att man kan stå på krogen och låna till en ny öl eller annat. Men bulken verkar inte vara dessa lån, utan det är faktiskt mycket större lån. Då kan man tänka sig att möjligtvis en del av det som förut gick via bolån kan vara lån till köksrenoveringar och annat. Det som är relativt svårt att komma åt regleringsmässigt, som vi har sagt vid flera tillfällen, är på vilket sätt de här lånen ges. Som Karolina Skog säger får man skjuta upp räntebetalningarna. När man nästan har betalat av lånet erbjuds man ett nytt lån. Här tycker jag att det finns anledning för oss att göra mer, men jag utesluter inte att det skulle kunna finnas mer att göra också på lagstiftningssidan.

Vi har nu fått ett maxtak för räntan. Det är väldigt bra att det har kommit på plats. Men här finns det all anledning att vara vaksam, och då uttrycker jag mig väldigt försiktigt. Det finns helt enkelt aktörer här som inte är helt sunda.

Frågan om skogsfastigheter var väldigt detaljerad, och jag är inte jättebra på skog. Men det är ett väldigt bra exempel på att klimatförändringar kan komma in på så många fler sätt än vad vi tänker oss. Vi tänker på översvämningar, stigande vattennivåer och skogsbränder i Sverige, men klimat-

förändringar är ett annat sådant exempel. Det är ett typiskt exempel på hur banker i sin kreditgivning bör väga in nya faktorer. Jag kan förstås inte sitta här i dag och säga att det här har vi dökoll på, att vi vet att de har kollat alla insekter de närmaste 20 åren. Men det är ett typiskt exempel där man som kreditgivare måste tänka i nya banor.

Att skogsfastigheter generellt sett ökar i värde är nog av en massa andra skäl, bland annat låga räntor och att man har använt skogen som en bra tillgång.

Ingemar Nilsson ställde en fråga om försäkringsbranschen. Ja, vi ser betendeförändringar. Man köper mer alternativa tillgångar. Många av de som kallas för alternativa tillgångar är inte så alternativa som man kan tro. En sådan brukar till exempel vara private equity. Det är alltså aktier, så det är inte så alternativt, men de är inte börsnoterade. Man går in som direktägare i företag, och det finns en lite annorlunda dynamik i detta. Men i grund och botten är det riskkapital i företag, så jag tror inte att det är så himla alternativt och annorlunda. Det är annorlunda på en punkt, och det är att det är dramatiskt mycket sämre likviditet. Det gör att försäkringsbolagen inte får ha så mycket sådant här, för då kan de förstås hamna i problem om de behöver den där likviditeten. Än så länge är detta ganska begränsat. Men det är också ett exempel på jakt på avkastning. Det behöver inte vara helt osunt och fel, men jag tycker att det är viktigt att hålla koll på det. Det som vi tittar extra noga på är om försäkringsbolagen kan styra detta och har koll på riskerna, för det är ändå lite annorlunda i och med att man köper in sig i en fond och därmed blir väldigt beroende av de människor som sköter fonden.

Den risk som kan finnas med lågräntelägets effekter på längre sikt i försäkringsbranschen är, återigen, om aktiepriserna inklusive private equity skulle falla kraftigt. Då kan man inte förlita sig på att man får en grundavkastning från sina säkra obligationer, utan då kan man hamna i en mer skakig situation. Det är därför som vi har argumenterat för att man ska ha ganska bra eget kapital, så att man vid ett aktieprisfall ändå har lite muskler kvar till att rida ut den stormen. Om man har för lite eget kapital kommer man att få panik när börsen faller. Då kommer man att vara tvungen att sälja av aktierna och får helt enkelt en sämre långsiktig avkastning.

Kapitalkrav på försäkringsbolag är faktiskt ett sätt att säkra god långsiktig avkastning. Sedan kan man alltid diskutera nivån, och det var en diskussion som även finansutskottet var inne på.

Stefan Ingves, Riksbanken: När det gäller frågeställningen om olika typer av lån är det så att om någonting ser ut som en bank och beter sig som en bank är det väl en bank, och då får man helt enkelt lov att bli bank. Det är framför allt en tillsynsfråga. Det här dyker upp med jämna mellanrum när någon är påhittig och gör något alldeles nytt och fantastiskt. När jag började i den här branschen kallade vi det för den grå kreditmarknaden. Nu har det skett en verbal

transformation, så nu kallas den här aktiviteten för skuggbanksektor. Man får helt enkelt hålla koll på det här så att det inte går över styr.

Jag kan inte svara på frågan om skogsfastigheters värdering, men jag håller med Erik Thedéen om att det är ett bra exempel på vad som kan hända.

Tidigare i diskussionen här nämndes frågan om riskvikter, som ibland kallas för gröna riskvikter. Det väcker en frågeställning som jag stöter på i olika sammanhang. Om det blir stora negativa konsekvenser av klimatiförändringen på skogen ska riskvikterna öka. Det är det som är det viktiga. Men ganska ofta är slutsatsen att riskvikterna borde minska, eftersom det framstår som en gratisåtgärd att använda banksektorn för att de facto subventionera den ena eller andra åtgärden. Det tror jag inte fungerar i slutändan, utan det tar snarare en ände med förskräckelse. Riskvikter som tar hänsyn till miljökonsekvenser tror jag är bra, men den andra varianten tror jag att man ska akta sig för.

Väldigt mycket har redan sagts om lågräntemiljön och försäkringsbolag, så jag avstår från ytterligare kommentarer kring det.

Per Bolund, Finansdepartementet: Det finns en motstående utveckling när det gäller blankolån, skuldsättning och inte minst överskuldsättning. Vi ser att blankolånen ökar, inte bara i Sverige utan också på många andra marknader. Det är självklart en risk som vi behöver vara medvetna om för att kunna hantera.

Samtidigt är det glädjande att det nu är färre som är överskuldsatta i Kronofogdens register än vad det har varit på väldigt länge. Här har vi faktiskt sett ett trendbrott, mycket på grund av regeringens åtgärder, till exempel maxtak på ränta men också mycket mer generösa regler kring skuldsanering. Det är något som vi ska värna. Vi ska se till att människor inte hamnar i obestånd och svårigheter genom krediter, som såklart kan vara enormt skadliga för familjer och enskilda ekonomiskt men även socialt.

Regeringen har en ny lagstiftning på väg som gör att man som konsument ska vara medveten när man går in i en kredit. Tyvärr är så inte fallet alla gånger. När man köper en vara på nätet är det i dag väldigt vanligt att det första betalningsalternativet är en betalning som innebär att man helt enkelt tar ett lån. Eftersom vi ofta är ganska lata och vill ta snabba beslut väljer vi oftast det som först erbjuds oss. Det gör att många fler än vad som skulle vara nödvändigt hamnar i skulder och också får betala mycket mer pengar än vad man skulle ha gjort vid en direktbetalning. Här har vi nu en ny lagstiftning på gång som ställer krav på betalningsförmedlare att vid förmedling av betalning sätta det alternativ som inte innebär ett lån, alltså direktbetalning, först. Man får till exempel inte förhandsifylla en betalning som innebär krediter, just för att vi som konsument ska vara medvetna om vilka risker vi tar.

Samtidigt finns det en möjlighet att fintechutvecklingen kan hjälpa till att utveckla kreditprövningen. Fintechaktörerna själva säger att de är betydligt mycket bättre än traditionella banker på att bedöma kreditvärdigheten hos konsumenter. Jag är inte man att säga om de har rätt i det. De säger att de ibland

väger in tusentals faktorer, medan bankerna kanske väger in tio. Om det visar sig att detta är en möjlig väg skulle det kunna vara en möjlighet att faktiskt minska riskerna på kreditmarknaden. Men den som lever får se.

Kort bara när det gäller skogsfastigheter har försäkringssektorn i Sverige redan börjat agera. Det finns försäkringsbolag som säger att de inte längre kommer att försäkra de mest riskabla objekten, till exempel fastigheter, som är särskilt utsatta för klimatförändringar som översvämningar och liknande. Jag är helt övertygad om att man i detta nu tittar på risk för till exempel skogsbränder och stormskador, där vi vet att det är ganska stor skillnad beroende på vilken typ av skog man har, om det är ett blandat skogsbestånd eller bara en enda sorts träd. Det här är ett område där det sker en snabb utveckling, och det tror jag kommer att påverka möjligheten att försäkra och potentiellt också påverka värdet på den aktuella skogen.

Jag ska ge en kort kommentar bara när det gäller Ingemar Nilssons fråga om försäkringsbranschen. Det är ett område där vi behöver vara medvetna om att det också finns en sårbarhet.

Vi har på EU-nivå fattat beslut om ett resolutionsregelverk för banker men också för betalningsförmedlare och liknande. Nu förs en diskussion på EU-nivå om ett motsvarande regelverk för försäkringsbolag just för att vi som kunder inte ska drabbas om ett försäkringsbolag skulle hamna i ekonomiskt obestånd. Det visar på att det finns en medvetenhet om sårbarheten också i försäkringsbranschen.

Charlotte Quensel (SD): I Riksbankens senaste rapport, stabilitetsrapporten, som släpptes i november står det att cyberriskerna i dag är ett av de största hoten mot det internationella finansiella systemet och dess deltagare. Jag vill därför ställa en fråga framför allt till myndigheternas representanter.

Vi har i dag fått höra att lagstiftarna måste hänga med, och vi i riksdagen är ju lagstiftare, så jag undrar: Vad kan vi göra för att bidra till att så gott som möjligt inte bara hänga med utan försöka vara lite i framkant när det gäller cyberrisken?

Emil Källström (C): Det går egentligen emot varje impuls att ytterligare förlänga den här övningen. Men nu har vi diskuterat investeringar i skog, kol, betong och ett flertal andra investeringar utifrån perspektivet att detta är tillgångar som kan visa sig vara betydligt mindre värda än vad man tidigare trodde. Vi har diskuterat detta som om det vore en systemrisk. Jag skulle vilja att vi hyfsar diskussionen lite. Jag vill framför allt ha kommentarer till detta.

Jag skulle vilja hävda att ett grundfundament i en välfungerande marknads ekonomi är att om man har pengar men är dum eller trög förlorar man pengarna till någon som inte har pengar men är smart eller snabb. Varje gång någon förlorar pengar är inte per definition dåligt. Det är dåligt för den som förlorar pengarna, men på systemnivå kan det tvärtom vara något positivt. Jag undrar om jag ser alltför enkelspårigt och skolboksaktivt på detta. Var går i så fall

gränsen mellan sunda investeringsmekanismer, där vissa förlorar pengar, och systemrisk?

Ordföranden: När vi ändå spurtar mot slutet och vi inte har någon ytterligare frågeställare ska jag passa på att själv ställa en fråga som på sätt och vis hänger ihop med den senaste. Om väldigt många förlorar pengar fort och de har lånat en del av dem kan det bli problem. Då krävs det skyddsvallar, har vi hört tidigare. Eget kapital är ju en sådan. Det har diskuterats på lite olika sätt i dag. Finansinspektionen pratar om höjda riskvikter som sedan genererar eget kapital i banksektorn. Stefan Ingves har i dag också nämnt att det är bra om man har egna pengar. Med det brukar han mena att det ska finnas en hygglig nivå på bruttosoliditeten i banksektorn, minst 5 procent och kanske mer om det går. I dag ligger den lite under den nivån. Vi har också hört Riksgälden tala om att vi har en ökad andel resolutionsbara skulder i banksektorn, alltså efterställda skulder, som skulle kunna ersätta det egna kapitalet om problem så småningom uppstår.

Jag skulle vilja att ni tre myndigheter resonerade något om dessa olika verktyg för att skapa tillräckligt med skyddsvallar och vilken nivå som faktiskt är lämplig.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Först när det gäller Charlottes fråga om cyber och vad lagstiftaren kan göra har flera av oss här i dag påtalat vikten av att ta ett samlat grepp. Jag är inte man att säga om det behövs ny lagstiftning. Men vi arbetar med finansiell stabilitet, och på energisidan arbetar man med sitt – alla håller på. Det nationella cybercentrumet är ett väldigt bra initiativ.

Jag brukar generellt säga att svensk statsförvaltning är en av de bästa i världen, men ett stort problem med den är att vi jobbar i silon. Så fort vi har en övergripande fråga att ta tag i blir det lite stökigt i leden. Då är det kanske ibland lättare med ett franskt system där alla sitter på samma departement. Detta vill jag alltså inte, men det är ändå en anledning att fundera på hur vi får till ett helhetsgrepp, då detta definitivt är en fråga som berör alla och där alla är sammankopplade. Jag tycker att ett cybercentrum är en bra första tanke, men jag tror att även regering och lagstiftare måste jobba mer samlat mellan utskotten, i det här fallet. Detta skulle kunna vara ett svar på frågan.

Det är bra, Emil, att få ett textboksexempel på kreativ destruktion. Är det inte så det heter i textböckerna? Det är ju så en marknadsekonomi ska fungera: Den som har dåliga idéer ska förlora pengar, och så är det någon annan som gör om bolaget eller något annat som är framgångsrik. Det är bland annat detta som driver produktivitet och tillväxt.

Det vi pratar om här är när det inte är ett sunt risktagande baserat på att man tror på en idé utan ett risktagande som beror på att man har låga räntor och det inte kostar något och att man går in i ett flockbeteende. Exakt när det är så eller inte är svårt att säga. Vi vet att finanssektorns historia inte är helt uppmunrande, utan gång på gång springer vi in i ett flockbeteende.

Jag är inte alls säker på att klimatriskerna behöver vara systemhotande. Nyckeln här är återigen prissättningen. Om investeraren inte vet vilka externaliteter som finns i en affär, om man nu är cementtillverkare, ståltillverkare eller biltillverkare, är risken att man fattar beslut på felaktiga grunder. Då kan man vara väldigt smart och det går ändå fel. Om det är många som fattar beslut på felaktiga grunder kan det bli systemhotande.

All marknadsekonomi bygger på att det finns transparens kring affärsmodeller och vad dessa baseras på. Därför tror jag mycket på prissättning av den extremt centrala externaliteten, nämligen klimatrisker.

Jag tar din fråga också, Fredrik Olovsson. Det var skönt att få den, för den brukar vi alltid diskutera här. Det är kända argument. Jag ska försöka svara på den lite annorlunda än vad jag brukar.

Vi brukar typiskt sett säga att riskbaserade kapitalkrav måste vara grunden, det vill säga att om en bank ska låna ut till ett riskabelt nystartsbolag som kanske, med Emil Källströms termer, riskerar att förlora pengar, vilket i någon mening är naturligt, ska den ha mycket kapital. Men om banken lånar ut till något som framstår som väldigt säkert, kanske med en statlig eller kommunal ägare, ska riskvikterna vara lägre, för då är risken för konkurs mycket mindre. Detta skapar rimliga incitament för banken så att den helt enkelt får avsätta mer egna pengar när det är riskabelt och mindre när det är mindre riskabelt. Detta låter sunt och bra, och typiskt sett är det så en kreditprövning ser ut i en bank, eller bör se ut.

Så långt tror jag att Stefan och jag är överens. Det är sedan, när systemet i stora banker ska riggas, som det blir problem. De börjar rigga sina modeller och skruva på parametrarna, och de säger att de inte behöver ha så höga räntor och att förlustriskerna nog egentligen är lite mindre. De försöker trycka ned dem så att de får lägre eget kapital. Hierarkin stämmer fortfarande såtillvida att hög risk får mer kapital och lägre risk får mindre kapital, men sammantaget kan det gå ned. Då är det bra att ha en nivå, och det är detta som kallas leverage ratio eller bruttosoliditet. Man säger: Hit men inte längre – det finns en gräns för hur lite kapital som kan tillåtas.

Det som har kommit som en kompromiss och som jag tror mycket på är att vara lite tuffare i modellhanteringen och att lägga riskviktsgolv och gå in och styra parametrarna. Där har vi gjort en hel del från FI:s sida, och det sker nu också på global nivå i det system där Stefan Ingves var ordförande, nämligen Baselöverenskommelsen. Man säger till bankerna att de får en viss frihet men att det är vi som säger hur långt de får gå i hanteringen av sina riskvikter. Det är därför vi nu vill ha riskviktsgolv för kommersiella fastigheter, och det är därför vi har riskviktsgolv för bolån. Det är ett sätt att säga hit men inte längre i ett riskviktsbaserat system. Detta kommer att leda till en något högre bruttosoliditet. Jag tror i den meningen att Finansinspektionen och Riksbanken, eller Erik Thedéen och Stefan Ingves, har närmat sig varandra i synen på detta.

Mattias Persson, Riksgälden: Herr ordförande! Jag vill börja med Charlottes fråga om cybersäkerhet. Jag utesluter inte att det behövs lagändringar, men vad som framför allt behövs är samverkan och samarbete. Som Finansinspektionens generaldirektör sa precis sitter vi för oss själva och ser vad som händer. Både vi och riksbankschefen nämnde hur många angrepp det är. Men nu värnar vi finansiell stabilitet, och då behöver vi kunna få information. Vi behöver samarbeta, och vi behöver fundera på vad vi ska göra åt risken och om det finns något vi kan göra för att stärka motståndskraften.

Mycket tror jag alltså handlar om samverkan och samarbete för att nå dit. Då kanske någon behöver hålla i ledpinnen, för om alla ska springa runt och försöka samarbeta kan det bli svårt. Här tror jag att riksdagen får tänka till kring vem som ska göra detta och på vilket sätt. Ska det vara cybercentrumet? Någon behöver föra in information till alla som verkar.

Vi är bra på kapital och likviditet och även resolution, som jag kommer att återkomma till, men vi kan inte lösa allting. Vi behöver hjälp, och det behövs någon utanför de stabilitetsvårdande myndigheterna.

Låt mig återgå till Emils fråga. Om man är dum ska det kosta, och det ska kännas. Där håller jag helt med Erik Thedéen. Problemet är att vi nu är förbi den nivån. När man tror att allt är gratis och inte kostar något och att man inte tar några risker över huvud taget – när man inte kan göra denna avvägning därför att priset kanske inte direkt återspeglar hur stor risk man tar – kan det vara svårt att fatta ett informerat beslut om att man kan förlora pengarna.

Jag tror att risken är stor att många känner sig säkra därför att indikatorer och allt man kan titta och räkna på säger att det är låga risker och låga räntor. Man känner sig trygg i den miljö man är i. Problemet är att det gjorde man också 2007. Problemet är att detta gjorde man också under 1990-talets bankkris. Det som delvis lurade oss vid krisen 2007 var att allt hade trippel-A-rating. Vid 90-talskrisen var de svenska bankerna bäst i världen och lyftes upp av The Banker. Något år senare kraschade banksystemet. Det var samma sak 2007. Då lyfte man upp de isländska bankerna – de var främst och champions i världen – och sedan föll banksystemet.

Det är svårt att se alla risker och förstå hur det hela kommer att spelas ut. Som jag kommer att återkomma till tror jag att vi alla här är överens om att vi måste bygga motståndskraft nu. Vi måste göra det kontinuerligt och tänka på avvägningen. Men om man är dum och fattar dåliga beslut ska detta naturligtvis kännas och man ska förlora. Det är inte det vi vill värna, utan vi vill värna den svenska ekonomin, så att det inte blir påverkan på arbetslöshet eller tillväxt. Det är detta som är externaliteten i en finansiell kris, och detta kan kosta skattebetalarna mycket. Naturligtvis ska det kosta att göra fel.

Herr ordföranden hade en fråga. Jag ska lyfta fram den ännu mer än vad Finansinspektionens generaldirektör Erik Thedéen gjorde nyss. Jag tror att alla de tre myndigheterna är helt överens i ett större perspektiv: Vi behöver motståndskraft. Sedan har vi lite olika sätt att se på hur motståndskraft skapas. Vi skruvar på lite olika sätt. Det behövs motståndskraft när banken lever, och det

behövs motståndskraft när banken dör, för att värna skattebetalarna och det finansiella systemet.

Vi tror precis som Finansinspektionen att det snarare kan öka riskerna om man gör allt riskokänsligt. Att något som har väldigt låg risk ska hanteras som något som har mycket högre risk för att man gör det helt riskokänsligt tror vi som sagt kan öka riskerna.

Det behövs höga kapital- och likviditetskrav. Här har Sverige valt linjen att ha höga krav och att värna skyddsvallar, den svenska ekonomin och den svenska finansiella stabiliteten. Detta har tjänat Sverige väl. Det är bara att jämföra med Europa. Vår banksektor är mycket bättre, och banksektorn i Sverige lyckas också ge krediter för att stödja svensk ekonomi, arbetslöshet och arbetsmarknad. Detta har man större bekymmer med på andra håll i världen.

När det gäller kriser visar tyvärr historien att när en bank väl kommit in i en kris är det svårt att bedöma hur mycket kapital banken egentligen har. Det vi vet med säkerhet är att man sitter på mycket dåliga tillgångar. De historiska bevisen visar att det egna kapitalet ibland till och med är negativt när man går in i en kris, det vill säga att allt eget kapital är förbrukat. Det är därför vi har ett krishanteringsramverk – för att värna skattebetalarna och låta någon annan än dem ta kostnaden, nämligen de som äger nedskrivningsbara skulder. Då är det viktigt att riksdagen värnar och ser till att flytvästar kan ges till alla, inte bara till 30 procent av dem som sitter där när båten sjunker. Vi måste kunna ha den flexibilitet som finns i de lagförslag som diskuteras och som håller på att remitteras för att kunna värna finansiell stabilitet.

Det behövs alltså både kapital och likviditet för att banker ska leva och för att kunna stödja finansiell stabilitet och real tillväxt, men det behövs också något för att säkerställa vad som händer när banker dör. Då måste det finnas skyddsvallar, och vi måste säkerställa att vi behåller motståndskraft och att vi har flexibilitet. Det behövs både och. Där tror jag att vi generellt är överens, men sedan handlar det om skruvar och muttrar. När det gäller hur mycket som behövs och detaljerna är vi inte alltid överens – man kan se på det på lite olika sätt.

Stefan Ingves, Riksbanken: Det är inte lätt att svara på frågan när det gäller cyberrisk och vad lagstiftaren ska göra. Det är lätt att påstå att det är viktigt att lagstiftningen är tidsenlig, men det är svårare att göra den tidsenlig. Man får helt enkelt hålla fokus på frågan.

Jag håller med Mats Persson om att alla ska prata med alla om dessa frågor. Det är rimligt, men någonstans måste det också bli verkstad av det hela så att det inte bara blir en massa prat. Det behövs i regel stöd av någon form av lagstiftning för att det ska bli gjort. Detta har i sin tur att göra med att alla åtgärder inom detta område kostar pengar. Kostnaden ska bäras av någon någonstans i systemet, och då behövs en viss stadga i det hela för att göra det som behöver göras.

När det gäller Emil Källströms fråga om vad som händer finns det i en marknadsekonomi inte något förbud mot att göra dåliga affärer. Det är heller inte brottsligt att göra dåliga affärer, men om väldigt många gör många dåliga affärer blir det någonstans en systemrisk av det hela. Det är detta som är så oerhört grannlaga – att förstå när enskilda affärer övergår till något som är en systemrisk.

Om vi pratar om dessa frågor utifrån ett global warming-perspektiv behöver det inte vara så att allt inom området innebär en systemrisk. Det är naturligtvis olika i olika länder och olika branscher, men det som vi inte kommer runt när det gäller dessa frågeställningar, som många har berört här på lite olika sätt tidigare i dag, är att det är svårt att prissätta externa effekter men att det aldrig kan vara fel att försöka göra det. Att inte ens göra försöket eller inte göra det alls blir garanterat sämre, för då kommer alla att göra stora misstag på lite olika sätt någonstans i systemen.

När det gäller den eviga frågan om riskvikter har riskviktssystemet, så som det har kommit att växa fram, innehållit element som påminner om ett system där man tillåter att studenterna rättar sina egna tentamina. Ett sådant system vattnas ur över tid och fungerar inte. Riskvikter har den egenskapen att de påminner om väderleksrapporter där man ska bedöma om det ska regna i morgon eller inte. Bruttosoliditet handlar om hur stora stövlar man har på sig om det regnar, och i detta avseende kommer vi nog aldrig ifrån att det måste finnas en bruttosoliditet som är tillräckligt hög.

Jag håller med om att det finns ett myller av nyanser i dessa sammanhang. Min erfarenhet från att ha hanterat finanskriser i praktiken och levt i en värld där det går över styr är att ingen diskuterar riskvikter, utan man diskuterar enbart bruttosoliditet eftersom det är den som bestämmer om man överlever eller inte.

Jag tror i detta avseende att det är bra att vi har de regelverk vi nu har när det gäller det som kallas bail-in. Vi vet inte riktigt än om systemen kommer att fungera väl eller inte, men den stora fördelen med de system som har vuxit fram är att det vid en stor systemkris i varje fall tar lite längre tid än tidigare innan staten blir sittande med hela allt. Detta tror jag är bra.

Statsrådet Per Bolund: Jag tänker fokusera mest på Emil Källströms fråga, då jag tycker att de andra har fått bra svar.

Jag håller med om att man har möjlighet att göra dåliga affärer och att vi inte ska hindra detta. Om man vill ta stora risker ska man självfallet ha möjlighet att göra det på de finansiella marknaderna och i det ekonomiska systemet.

Som flera här har varit inne på är problemet när alla lever i en villfarelse och man tror att man kan agera i en riktning och det sedan visar sig att verkligheten inte stämmer överens med kartan. Det var detta vi såg under bolånekrisen i USA 2007–2008, där sanningen på finansmarknaden var den att den amerikanska bolåne marknaden alltid är stabil, och därför alltid kommer att

vara det framöver. Denna grundförutsättning, som i princip alla agerade efter, visade sig vara falsk. Detta skapade en finansiell kris i USA som sedan fortplantade sig till en global finansiell kris, som vi med nöd och näppe hämtade oss från.

Hur hanterar vi då klimatriskerna? Enligt de studier som har gjorts, till exempel på Bank of England, investerar vi i dag som om vi skulle få en 4 grader varmare värld. Detta säger, även om det finns undantag och det finns de som agerar och går före, att finansmarknaden som kollektiv bygger sitt agerande och hela affären på att vi kan fortsätta ungefär som i dag, även i en 4 grader varmare värld, och att vi kommer att ha en fortsatt fungerande försäkringsverksamhet och bankverksamhet. Detta finns det inte riktigt fog för i forskningen, men det är så man baserar sin kunskap. Det andra är att vi som finansmarknad "bettar" på att världens länder inte kommer att göra det som krävs för att nå 1,5-gradersmålet eller 2-gradersmålet. Detta är såklart också en risk.

Nu ser vi till exempel i Europa hur priset på koldioxid har femdubblats på kort tid, vilket har gjort att många investeringar har visat sig vara i princip värdelösa. Detta är en risk som finansmarknaden, så som den är utformad i dag, lever med. Är det därmed per automatik en systemrisk? Nej, inte i dagsläget. Och om vi agerar förebyggande, genom politiska åtgärder och genom till exempel koldioxidprissättning inom bolagen, behöver det heller inte bli en systemrisk.

Som många bedömare har pekat på är dock dagens agerande från finansiella aktörer inte tillräckligt för att vi ska undvika en finansiell kris, så som det är nu. Min förhoppning är att vi genom att lyfta upp och påtala dessa risker, till exempel genom denna typ av seminarier, inte kommer att hamna i en systemrisk. Om vi däremot inte klarar detta är jag genuint orolig för att missmatchningen när det gäller klimatrisker på de globala marknaderna kommer att kunna vara utlösaren till nästa globala finansiella kris, som i värsta fall kan lämna finanskrisen 2008 långt bakom sig. Låt oss göra allt vi kan för att undvika det.

Vice ordföranden Elisabeth Svantesson (M): Då är det min uppgift att på hela utskottets vägnar tacka alla deltagare: Stefan Ingves, riksbankschef, Per Bolund, finansmarknadsminister, Erik Thedéen, generaldirektör på Finansinspektionen, samt Hans Lindblad riksgäldsdirektör och Matthias Persson från Riksgälden. Tack för bra diskussioner och inlägg!

Dessa frågor är mycket relevanta och kommer inte att bli mindre relevanta under åren framöver. Vi kommer att återkomma till dem i olika former. Tack, alla ni som kom hit!

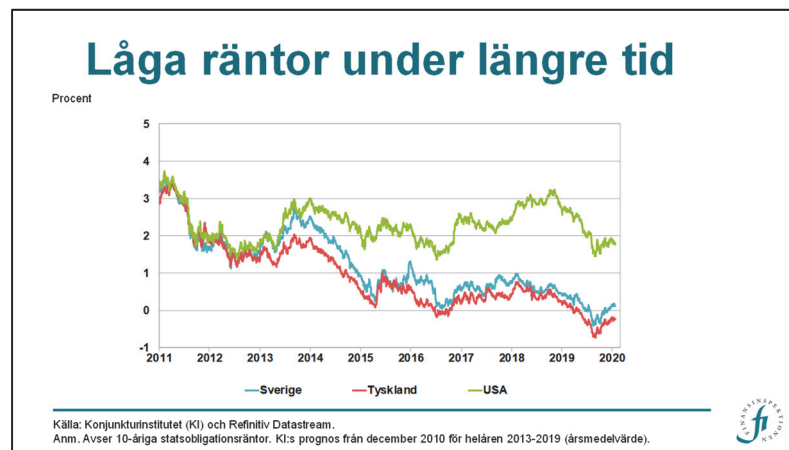
BILAGA

Bilder från utfrågningen

Erik Thedéen

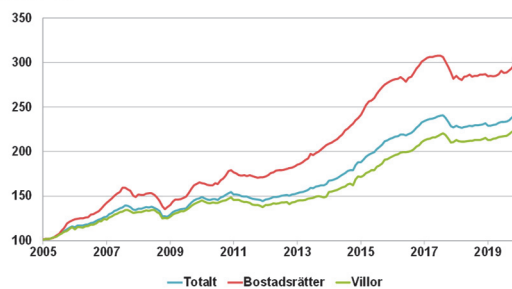
Den finansiella stabiliteten – aktuellt läge
Hur påverkas den av fintech och cyberhot?

Finansutskottet
Erik Thedéen, generaldirektör FI
2020-01-28

Bostadspriserna ökar snabbare

Index, januari 2005 = 100

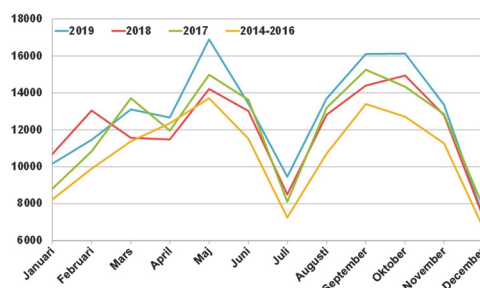

Källa: Valueguard.
Anm. Säsongsrensad data.

Högre omsättning under hösten

Tusental

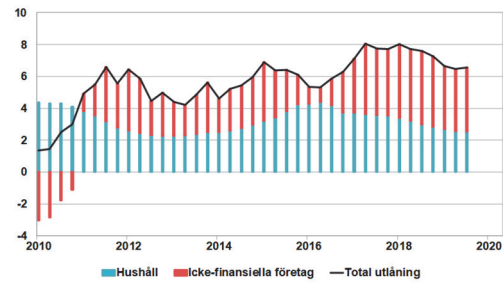

Källa: Valueguard.
Anm. Månadsvis omsättning. Totala siffror, dvs. bostadsrätter och villor, för riket.

Utlåningen har dämpats

Årlig procentuell förändring

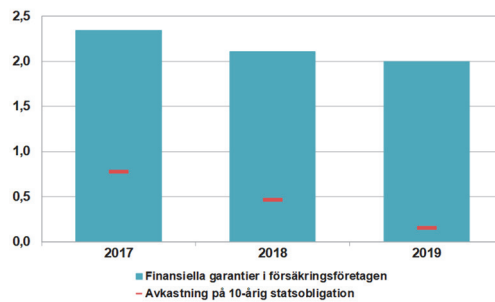
Källor: FI och SCB.

Anm. Avser total utlåning till hushåll och icke-finansiella företag samt deras bidrag till den årliga procentuella tillväxttakten. För icke-finansiella företag omfattas både lån från monetära finansinstitut och marknadsfinansiering.

Svårt att uppnå tillräcklig avkastning

Procent

Källor: FI och Refinitiv Datastream.

Anm. Garantier på hela beståndet försäkringar för ett urval av livförsäkringsföretag (för 2019 är garantier uppskattade till 2 procent).

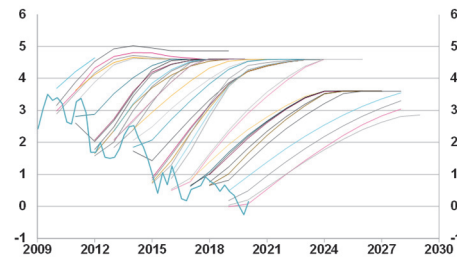
Sammanfattning

- Kommunikation är ett av flera viktiga verktyg för en effektiv tillsyn.
- Låga räntor medför risker.
 - Men utlåningen till hushåll har dämpats.
 - Bankerna behöver hålla mer kapital för att täcka riskerna i utlåningen till kommersiella fastighetsföretag.
 - Pensionsföretagen utmanas.
- Mycket är bra med fintech men underskatta inte riskerna.
- Cyberhot ökar och kräver samarbete på ett brett plan.

De låga räntorna har överraskat

Procent

Källa: KI.
Anm. Diagrammet visar faktisk 10-årig statsobligationsränta i Sverige (kvartalsdata) samt prognoser (årsmedelvärden). Första prognosen är från mars 2010, och den sista från december 2019.

Hans Lindblad

Det aktuella stabilitetsläget

*Hans Lindblad
Riksgäldsdirektör*

*Finansutskottet, Sveriges riksdag
28 januari 2020*

 RIKSGÄLDEN
NATIONAL DEBT OFFICE

Låga räntor och högt risktagande

		2000-2007	2008-2012	2013-2020
Räntor på 10-åriga statsobligationer (genomsnitt, procent)	Sverige	4,5	2,8	0,9
	USA	4,7	2,9	2,3
Aktiekurser (index)	Stockholm OMX	100	114	194
	S&P 500	100	98	187
Riskmått (procentenheter)		0,9	1,4	0,9

Anm.: Som riskmått används ränteskillnaden mellan amerikanska företagsobligationer med lågt respektive högt kreditbetyg.

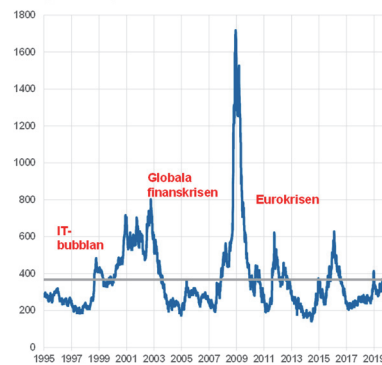
Källor: Macrobond och Riksgälden

 RIKSGÄLDEN
NATIONAL DEBT OFFICE

Nu byggs nästa kris?

- Högt risktagande överlag
- Försämrade likviditet på statspappersmarknaden
- Felallokeringar – effekter på växelkursen och ökad skuldsättning bland företag med sämre kreditvärdighet
- Bankernas lönsamhet pressas
- Kommersiella fastighetspriser har stigit
- Svenska hushålls skuldsättning är hög

Mått på risktagande

Anm.: Som riskmått används ränteskillnaden mellan amerikanska företagsobligationer med lågt respektive högt kreditbetyg.

Källor: Datastream och Riksgälden

RIKSGÄLDEN
NATIONAL NATIONAL DEBT OFFICE

Riksgäldens uppdrag för att värna finansiell stabilitet

Resolution

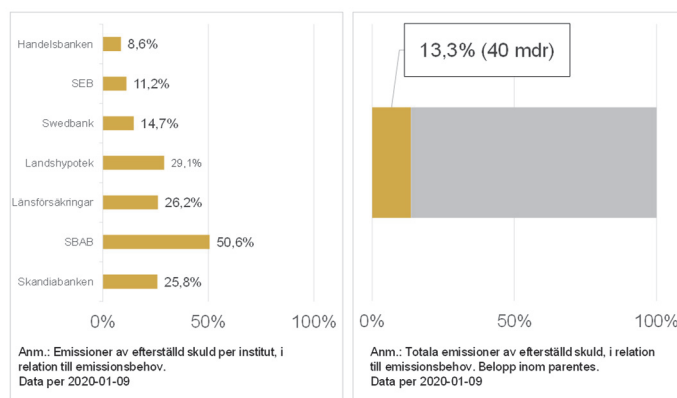
Insättningsgarantin/
investorerskyddet

Förebyggande
statligt stöd

- Riksgälden planerar för att hantera banker i kris
- Bankerna anpassar sin balansräkning och verksamhet - **Resolutionsbarhet**
- Bail-in istället för bail-out
 - Förutsätter skulder av rätt kvalitet (*efterställda skulder*)
- Riksgälden ställer krav och för dialog

RIKSGÄLDEN
NATIONAL NATIONAL DEBT OFFICE

Bankerna på väg att bli resolutionsbara

RIKSGÄLDEN
Svenska statens skuldförvaltare

Viktigt att värna skyddsvallar för stabilitet

- Svenska banker gynnas av högre stabilitetskrav - förblivit lönsamma
 - Högre kreditbetyg sänker finansieringskostnader
- En stabil finansmarknad stimulerar tillväxt och ökar gemensam välfärd
- Bankregleringar riskerar urholkas över tid – viktigt värna skyddsvallar!
- Regelverk uppdateras. Under 2020 implementeras det reviderade bankpaketet.

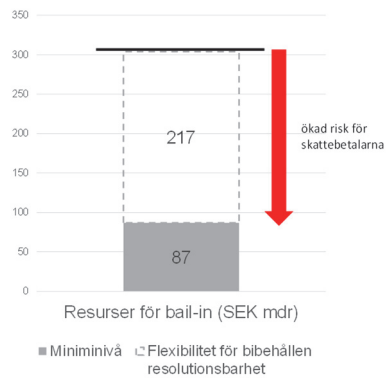

Källor: Finansinspektionen och EBA

RIKSGÄLDEN
Svenska statens skuldförvaltare

Nationell flexibilitet måste bejaskas

- Bankpaketet måste implementeras med full flexibilitet
 - Ändamålsenliga krav minskar statens risker
- Fullvärdiga krav på samtliga systemviktiga banker är en förutsättning för resolutionsbarhet
- Bankerna bör uppnå resolutionsbarhet så snart som möjligt
- Utan flexibilitet försvåras krishanteringen

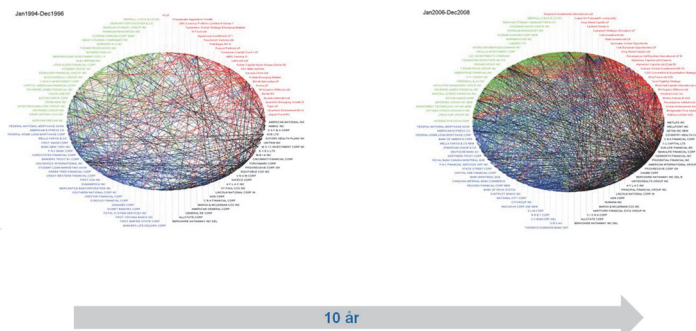
RIKSGÄLDEN
STATENS KASSA

Fintech och cyberhot – Hur påverkas den finansiella stabiliteten?

RIKSGÄLDEN
STATENS KASSA

Det finansiella systemet är komplext och sammanlänkat

Källa: Billio et al. (2011). *Econometric measures of connectedness and systemic risk in the finance and insurance sectors.*

RIKSGÄLDEN
NATIONEN SÄKERHETEN

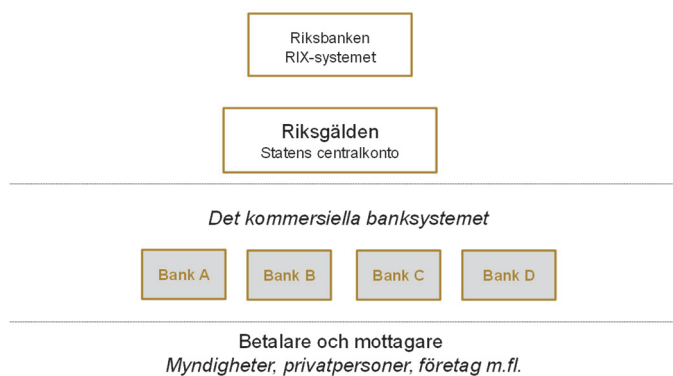
FinTech - nya möjligheter och risker

- **Nya aktörer**
 - Viktig del i utvecklingen av samhället
 - Ökar konkurrens och bryter upp oligopol
 - Diversifiering minskar systemrisker
- **Men det finns risker**
 - Omfattas inte av tillsyn och reglering
 - Risk för osund och olaglig verksamhet
 - Skuggbanksektor växer fram
- **Viktigt att vi följer utvecklingen**

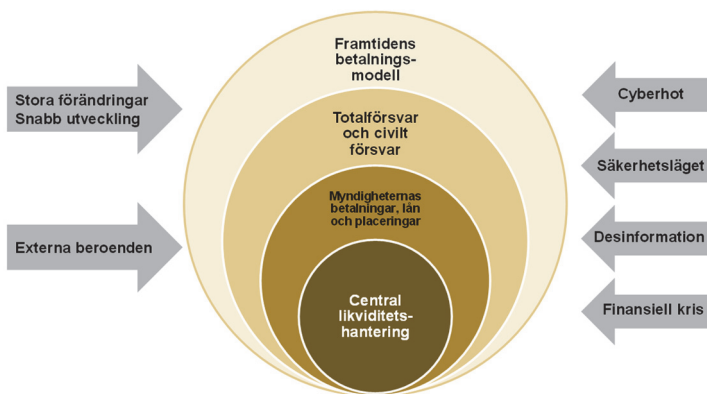

RIKSGÄLDEN
NATIONEN SÄKERHETEN

Riksgälden är central i det finansiella systemet

Nya hot kräver nya skydd

Cyberangrepp är ett av de största hoten mot det finansiella systemet

- **Ett cyberangrepp kan orsaka en systemkris**

- Viktigt att beakta detta i arbetet med finansiell stabilitet

- **Mer kunskap behövs på området**

- Hotbild
- Motståndskraft
- Konsekvenser

- **Ökat nationellt samarbete**

- Samlat cyberförsvar
- Centraliserat ansvar för att stärka kritisk infrastruktur som exempelvis el- och telenät.

Stefan Ingves

Stabilitetsläget

Finansutskottet, 28 januari 2020

SVERIGES RIKSBANK

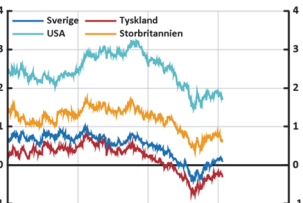

Riksbankschef Stefan Ingves

Förväntningar om låga räntor länge kan leda till utmaningar för finansiell stabilitet

Låga statsobligationsräntor

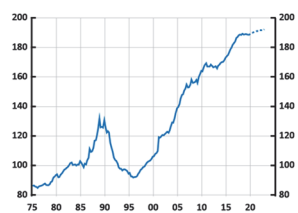
- Risktagandet kan öka
- Tillgångar kan bli övervärderade
- Skuldsättningen kan öka på ett ohållbart sätt

Procent. Statsobligationsräntor med 10 års löptid.
Källor: Nationella centralbanker och Riksbanken

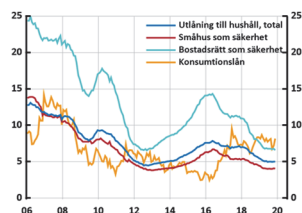
Hushållens skuldsättning – den största inhemska risken

Skulderna är fortsatt höga...

... men växer något långsammare

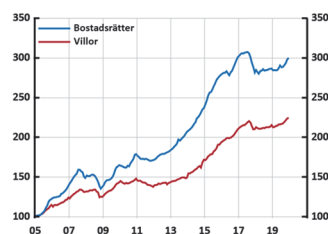

Källor: SCB och Riksbanken

Problemen på bostadsmarknaden behöver hanteras

- Bostadspriserna har stabiliserats, men osäkerhet kvarstår
- Bostadsmarknaden fungerar dåligt
- Viktigt att skatte- och bostadspolitik hanterar problemen – enstaka åtgärder räcker inte

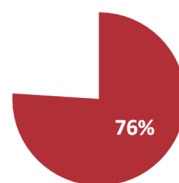

Källor: Valuoguard och Riksbanken

Det finns sårbarheter i banksystemet

- Stort banksystem och hög grad av sammanlänkning
- Svenska banker har stor exponering mot bostäder och kommersiella fastigheter
- Beroende av marknadsfinansiering

Diagrammet avser den procentuella andel av utlåningen från monetära finansinstitut till hushåll och företag som är mot pant i fastighet.
Källa: SCB

Fintech och cyberhot – Hur påverkas den finansiella stabiliteten?

Finansutskottet, 28 januari 2020

SVERIGES RIKSBANK

Riksbankschef Stefan Ingves

Finansiella tjänster under ständig teknologisk utveckling

- Teknologisk utveckling inom finansiell sektor är inte något nytt
- Förändring sker gradvis
- Värdepapper digitala sedan länge

Olika aktörer satsar på Fintech

- Snabbfotade, innovativa finansföretag
- Etablerade finansiella företag som börjar använda nya tekniska innovationer
- Bigtech-företag som expanderar till finansiella tjänster

Potentiella risker med Fintech

- Säkerhetsförbättringar hänger inte med den tekniska utvecklingen
- Ny och gammal teknik måste fungera tillsammans
- Nya aktörer kan få stor spridning mycket snabbt

Strukturella förändringar påverkar finansiella företag...

- Digitalisering och globalisering
- Den finansiella infrastrukturen genomgår ett teknologiskt skifte
- Ständigt ökande sammanlänkning och komplexitet

...detta innebär ökande operativa risker för finansiella företag

- Mycket svårt att överblicka alla beroenden
- Spridningsrisker
- Koncentrationsrisker
- Cyberrisk

Cyberrisker innebär nya utmaningar

- Cyberattacker kommer att lyckas
- Cyberhotet sträcker sig över både sektorer och landsgränser
- En cyberattack kan utgöra en systemrisk

Cyberrisker i fokus för Riksbanken

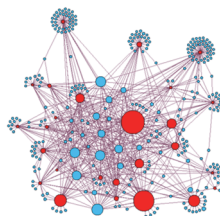
- Förstärkt beredskap
- Riksbanken förbättrar motståndskraften mot cyberrisker
- Nationellt och internationellt samarbete

Motståndskraften i det svenska finansiella systemet

- Cyberrisker ökat i betydelse i den finansiella stabilitetsanalysen
- Viktigt att den finansiella sektorn uppnår en grundläggande nivå av motståndskraft

Källa: Analysis of Central Clearing Interdependencies, augusti 2018.
BIS, CPMI, FSB and IOSCO.

Riksbanken koordinerar TIBER-SE¹

- Testar motståndskraften på ett standardiserat sätt
- Riksbanken har en drivande och koordinerande roll
- Aktörerna anlitar externa leverantörer för utförandet av själva testerna

1. TIBER står för Threat-intelligence-based Ethical Red Teaming.

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2017/18
2017/18:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Riksrevisionen - en del av riksdagens kontrollmakt	
2017/18:RFR2	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering	
2017/18:RFR3	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 28 september 2017	
2017/18:RFR4	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om barns skuldsättning	
2017/18:RFR5	SOCIALUTSKOTTET Samordnad individuell plan (SIP) – en utvärdering	
2017/18:RFR6	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om internationell handel	
2017/18:RFR7	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om framtidens spelpolitik	
2017/18:RFR8	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om finansiell stabilitet och makrotillsyn den 23 januari 2018	
2017/18:RFR9	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering	
2017/18:RFR10	SOCIALUTSKOTTET Personlig assistans – effekter av rättsutvecklingen	
2017/18:RFR11	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Forskarhearing om nya svenskar och demokratin	
2017/18:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 6 mars 2018	
2017/18:RFR13	TRAFIKUTSKOTTET Fossilfria drivmedel för att minska transportsektorns klimatpåverkan – flytande, gasformiga och elektriska drivmedel inom vägtrafik, sjöfart, luftfart och spårbunden trafik	
2017/18:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om konkurrens på lika villkor inom luftfarts- och åkerinäringarna	
2017/18:RFR15	UTBILDNINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om trygghet och studiero i skolan	
2017/18:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Järnvägstunnlar och skogsbilvägar – en uppföljning av klimatanpassningsåtgärder för infrastruktur	
2017/18:RFR17	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2017	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2017/18
2017/18:RFR18	FÖRSVARSKOTTET Försvarskottets offentliga utfrågning om cybersäkerhet	
2017/18:RFR19	FINANSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2018	
2017/18:RFR20	SOCIALFÖRSÄKRINGSKOTTET Regeringens resultatredovisningar i ett 20-årigt perspektiv – utgiftsområde 8 Migration	
2017/18:RFR21	Seminarium om Agenda 2030	
2017/18:RFR22	FINANSKOTTET Öppen utfrågning med anledning av Riksrevisorernas årliga rapport 2018 och Riksrevisionens uppföljningsrapport 2018	
2017/18:RFR23	KULTURKOTTET Öppet seminarium om Efter #metoo – hur går vi vidare?	
2017/18:RFR24	UTBILDNINGSKOTTET Studie- och yrkesvägledning i grundskolan och gymnasieskolan – en uppföljning	
2017/18:RFR25	TRAFIKKOTTET Offentlig utfrågning om fossilfria drivmedel för att minska transportsektorns klimatpåverkan	
2017/18:RFR26	TRAFIKKOTTET Offentlig utfrågning om anpassning av väg och järnväg till ett förändrat klimat	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2018/19
2018/19:RFR1	FINANSUTSKOTTET	Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 8 november 2018
2018/19:RFR2	FINANSUTSKOTTET	Öppen utfrågning om finansiell stabilitet den 5 februari 2019
2018/19:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET	Offentlig utfrågning om transportsektorns bidrag till att uppfylla klimatmålen
2018/19:RFR4	SKATTEUTSKOTTET	En utvärdering av personalliggarsystemet
2018/19:RFR5	FINANSUTSKOTTET	Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 7 mars 2019
2018/19:RFR6	FINANSUTSKOTTET	Öppen utfrågning den 2 maj om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2018
2018/19:RFR7	FINANSUTSKOTTET	Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2019
2018/19:RFR8	KULTURUTSKOTTET	Att redovisa resultat – En uppföljning av regeringens resultatredovisning av utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid
2018/19:RFR9	SKATTEUTSKOTTET	Skatteutskottets utvärdering av personalliggarsystemet
2018/19:RFR10	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET	Offentlig utfrågning om skogen som resurs och livsmiljö

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2019/20
2019/20:RFR1	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2019	
2019/20:RFR2	UTBILDNINGSUTSKOTTET Seminarium om livslångt lärande	
2019/20:RFR3	KULTURUTSKOTTET Att redovisa resultat	
2019/20:RFR4	UTBILDNINGSUTSKOTTET Regeringens resultatredovisning för UO15 och UO16 – utbildningsutskottets uppföljningar 2012–2018	
2019/20:RFR5	FINANSUTSKOTTET Hur påverkas den finansiella stabiliteten av cyberhot, fintech och klimatförändringar? En översikt av forskning, aktörer och initiativ	
2019/20:RFR6	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av beslutet att bilda Sveriges export- och investeringsråd	